

Міністерство освіти і науки України
Національний університет «Острозька академія»
Навчально-науковий інститут міжнародних відносин та національної безпеки
Кафедра міжнародних відносин

Кваліфікаційна робота

на здобуття ступеня магістра

на тему:

**«СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ І МОЛДОВИ:
ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ»**

Виконав студент 2 курсу, групи ММВ-21
Спеціальності 291 «Міжнародні відносини,
суспільні комунікації і регіональні студії»

освітньо-професійної програми

«Міжнародні відносини»

Лопанчук Назар Іванович

Керівник – професор, доктор політичних наук

Сидорук Тетяна Віталіївна

Рецензент – _____

Робота допущена до захисту

(протокол № _____ засідання кафедри міжнародних відносин від

_____ 2023 року

Завідувач кафедри міжнародних відносин: _____

(прізвище, ім'я й по-батькові)

м. Острог – 2023 р.

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ЕВОЛЮЦІЯ ВІДНОСИН УКРАЇНИ ТА МОЛДОВИ З ЄС У РАМКАХ ПАРТНЕРСТВА ТА СПІВРОБІТНИЦТВА	
1.1 Становлення і розвиток відносин Україна-ЄС.....	9
1.2 Історичний аспект розвитку відносин Молдова-ЄС.....	18
Висновки до розділу 1	24
РОЗДІЛ 2. СТАН ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ ТА МОЛДОВИ З ЄС У РАМКАХ УГОД ПРО АСОЦІАЦІЮ ТА СТАТУСУ ДЕРЖАВ-КАНДИДАТІВ	
2.1 Порівняльний аналіз виконання Угод про асоціацію Україною та Молдовою.....	26
2.2 Особливості відносин України та Молдови з ЄС як держав-кандидатів на набуття членства.....	38
Висновки до розділу 2	53
РОЗДІЛ 3. ПЕРСПЕКТИВИ ВСТУПУ УКРАЇНИ ТА МОЛДОВИ В ЄС	
3.1. Основні проблеми, що стоять на заваді вступу перед обома країнами.....	55
3.2 Можливі сценарії розвитку процесу європейської інтеграції для України та Молдови.....	60
Висновки до розділу 3.....	68
ВИСНОВКИ.....	70
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ І ЛІТЕРАТУРИ.....	75

ВСТУП

Актуальність дослідження. Повномасштабне вторгнення РФ в Україну повпливало на процеси, що відбуваються на міжнародній арені, на зовнішні та внутрішні політики держав чи альянсів. У розпалі війни - 23 червня 2022 року Україна та Молдова отримали статус країн-кандидатів на вступ у Європейський Союз. До цього ЄС мав Угоди про асоціацію з обома вищезгаданими республіками. Проте, зовнішньополітичні курси Республіки Україна та Республіки Молдова на інтеграцію в ЄС були закріплені ще до агресії Росії. Це, у свою чергу, викликало багато дискусій щодо приналежності обох народів до європейських. Різні політики та деякі науковці бачили їх лише так званою "буферною" чи "сірою зоною", яка належить до сфери впливу Москви. Здебільшого, їх розглядали через призму радянського минулого. Одні завжди твердили, що цим країнам не місце в ЄС з огляду на вищесказане та внутрішньополітичні процеси всередині держав - неефективні реформи, корупцію, декларативний характер руху в ЄС тощо. З іншого боку, інші бачили прогрес та бажання націй бути частиною об'єднаної Європи, там розвиватися та бути приналежними до демократично-правових держав. Аналіз стану та визначення перспектив держав на вступ є актуальним, адже ймовірний вступ визначить майбутнє України та Молдови.

Аналіз стану наукової розробки теми. Якісні дослідження теми представлені як вітчизняними, так і зарубіжними науковцями. Серед вітчизняних варто виділити Палагнюка Ю., який проаналізував Європейську політику сусідства та її вплив на розвиток двостороннього співробітництва ЄС з Україною.¹ Монографія Сидорук Т. під назвою "Політика сусідства Європейського Союзу у Східній Європі: модель інтеграції без членства" присвячена дослідженню теоретичних основ ЄПС та практики її імплементації у

---

¹ Палагнюк Ю. В. Європейська політика сусідства як інструмент співробітництва з Україною. 2011.

країнах Східної Європи.² У праці також було проаналізовано низку фундаментальних проблем Європейської політики сусідства. Наступна ініціатива ЄС - Східне партнерство була досліджена Нагорняком І. у праці “Ініціатива ЄС Східне Партнерство. Інституційні основи, завдання та перспективи змін”.³ У свою чергу, Чумаченко О. зробила акцент на висвітленні особливостей двосторонніх відносин і багатостороннього виміру в рамках СхП.⁴ Шаповалова О. вказала на політичне значення вищезгаданої ініціативи для України.⁵ Сидорук Т. у статті “П’ять років Східного партнерства ЄС: результати та перспективи” надала оцінки ефективності та перспективності цього проекту.⁶ Серед зарубіжних науковців варто виділити Каміля С. та Кошенковські М., які досліджували розвиток двосторонніх відносин Молдови з ЄС.⁷ Емерсон М. активно займався аналізом відносин ЄС з Україною та Молдовою після підписання Угод про асоціацію.⁸ Особливу увагу науковець приділяв оцінці результатів імплементації УА обома країнами. Сенезу Д., Блокменс С. та Ахвледіані Т. цікавилися впливом пандемії Covid-19 на розвиток європейської інтеграції України, а також надали аргументовану думку щодо подання заявки на вступ Молдовою у березні 2022 року.⁹

² Сидорук Т. Політика сусідства Європейського Союзу у Східній Європі: модель інтеграції без членства. 2012. URL:<https://drive.google.com/file/d/11Zp3MJ0rz1gLKb3HpM9-t1H8G-9NNfUO/view>

³ Нагорняк І. Ініціатива ЄС “Східне Партнерство”. Інституційні основи, завдання та перспективи змін. *Наукові записки*. URL: https://ipiend.gov.ua/wp-content/uploads/2018/07/nagorniak_initsiatyva.pdf

⁴ Чумаченко О. Східне партнерство ЄС: Особливості двосторонніх відносин і багатостороннього виміру. URL: <http://vmv.kyvu.edu.ua/series/vipusk5/22.pdf>

⁵ Шаповалова О. Політичне значення Східного партнерства ЄС для України. 2010. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/47221093.pdf>

⁶ П’ять років Східного партнерства ЄС: результати та перспективи. 2014. URL:https://shron1.chtyvo.org.ua/Sydoruk_Tetiana/Piat_rokiv_skhidnoho_partnerstva_YeS_rezultaty_ta_perspektyvy.pdf?PHPSESSID=dcafbttbapr1lpvqhgqrdklh32

⁷ C. Kamil M. Kosienkowski. Relations between Moldova and the European Union. *Centre for Eastern Studies (OSW)*. 2018. URL: https://pracownik.kul.pl/files/121903/public/calus_kosienkowski_relations_between_moldova_and_the_european_union.pdf

⁸ Emerson. Deepening EU-Ukrainian Relations: Updating and Upgrading in the Shadow of COVID-19. Third Edition. 2021. URL:<https://3dcftas.eu/publications/deepening-eu-ukrainian-relations-updating-and-upgrading-in-the-shadow-of-covid19.-third-edition>

⁹ Emerson M., Cenusă D., Blockmans S., Akhvlediani T. Opinion on Moldova’s application for membership of the European Union. *CEPS Policy Insights*. 2022. URL:<https://www.ceps.eu/wp-content/uploads/2022/05/CEPS-PI2022-18-Moldova-EU-membership.pdf>

Отже, стан наукової розробки теми можна оцінити як достатній, адже спектр проблем, які вітчизняні та зарубіжні науковці проаналізували є різноманітним та охоплює більшість аспектів європейської інтеграції України та Молдови. Проте, варто зазначити, що існують певні прогалини у дослідженні теми, а саме не вистачає комплексних праць, де можна було би простежити процес розвитку інтеграції обох країн в ЄС від його початку до останніх років. Також, певні висновки чи судження деяких праць вже втратили свою актуальність, або і зовсім були хибними. Це, здебільшого, зумовлено непередбачуваними історичними подіями, як-от революція Гідності в Україні чи повномасштабне вторгнення РФ у 2022 році, які кардинальним чином вплинули на розвиток процесу української та молдавської євроінтеграції.

Мета дослідження - проаналізувати стан вже досягнутого рівня інтеграції України та Молдови з ЄС, а також визначити перспективи набуття членства цими країнами у Європейському Союзі.

Задля досягнення зазначеної мети було поставлено такі **завдання**:

- проаналізувати становлення і розвиток відносин України з ЄС;
- дослідити історичний аспект розвитку відносин Молдови з ЄС;
- здійснити порівняльний аналіз результатів інтеграції в ЄС України та Молдови після підписання Угод про асоціацію;
- виявити основні проблеми, що перешкоджають вступу країн до Європейського Союзу;
- визначити можливі сценарії розвитку процесу інтеграції України та Молдови в ЄС.

Об'єкт дослідження – двосторонні відносини України та Молдови з ЄС.

Предмет дослідження – стан і перспективи інтеграції України та Молдови у Європейський Союз.

Хронологічні рамки охоплюють 1991-до сьогодні, де нижня межа зумовлена відновленням Україною та Молдовою незалежності, а верхня – сучасними актуальними подіями у двосторонніх відносинах цих країн з ЄС.

Географічні рамки охоплюють регіон Європи, а саме території України, Молдови та Європейського Союзу.

Теоретико-методологічну основу дослідження складають загальнонаукові та спеціальні наукові методи: порівняння, історичний, прогностичний, системний, описовий, логічний, аналізу та синтезу, індукції та дедукції, типологізації, діахронний метод. Такі методи як історичний, порівняльний, описовий, аналізу та синтезу були використані при здійсненні аналізу концептуальних документів та ініціатив, які склали основу українсько-європейських та молдовсько-європейських відносин протягом їх розвитку починаючи з 1991 року і до сьогодні. Прийоми індукції та дедукції, а також системний метод були застосовані при дослідженні результатів імплементації Угод про асоціацію з ЄС Україною та Молдовою. За допомогою діахронного методу вдалося розділити політику ЄС щодо України та Молдови на етапи, які послідовно змінювали один одного. Прогностичний та метод типологізації були використані при побудові сценаріїв розвитку європейської інтеграції РУ та РМ, а також визначенні основних проблем, які перешкоджають вступу країн у Європейський Союз.

Джерельна база дослідження. Важливу роль у проведенні дослідження відіграли як національні доктринальні документи, так і двосторонні угоди ЄС з Україною та Молдовою. Серед них є Постанова Верховної Ради України “Про основні напрями зовнішньої політики України”, Стратегія інтеграції України до ЄС, Угоди про партнерство та співробітництво ЄС з Україною та Молдовою, а також Угоди про асоціацію з обома країнами.

Значну допомогу склали регулярні звіти Європейської Комісії, де були оцінені результати імплементації Угод про асоціацію Києвом та Кишиневом. У цих звітах ЄС надав і рекомендації щодо проблемних питань, які потребували реформ, або ж їх інтенсифікації.

Наступну групу джерел складають коментарі та заяви офіційних осіб - президента України Володимира Зеленського, Президента Ради ЄС Шарля Мішеля, міністра закордонних справ України 2014-2019 років Павла Клімкіна,

екс-віце-прем'єр-міністра Чорногорії з євроінтеграції Йовани Марович, віце-прем'єр-міністра України Ольги Стефанішиної, Ігоря Жовкви - заступника керівника Офісу президента України, радника президента з питань європейської та євроатлантичної інтеграції, віце-прем'єр-міністра Молдови 2005-2009 років Андрія Стратана.

Отже, джерельна база складається з ключових документів, угод, заяв та коментарів, які є необхідними для здійснення комплексного дослідження. Всі наведені вище джерела є доступними та розташовані на офіційних веб сторінках парламенту, уряду чи президента країн, або ж вони є опублікованими на електронних ресурсах різноманітних інформаційних агентств.

Наукова новизна дослідження полягає у тому, що було здійснено комплексний порівняльний аналіз історії розвитку відносин України та Молдови з ЄС від їх започаткування у 1991 році, коли держави відновили незалежність, і до сьогодні, коли обидві країни мають статус кандидатів на вступ у Європейський Союз. У роботі висвітлено актуальні проблеми, які стоять на заваді європейської інтеграції, а також сформульовано найбільш ймовірні сценарії її розвитку в найближчому майбутньому як для України, так і Молдови. На основі проведеного дослідження було визначено роль різноманітних ініціатив Євросоюзу, що втілювали у собі політику організації щодо обох держав, а саме Європейської політики сусідства та Східного партнерства. Було визначено вплив російського повномасштабного вторгнення в Україну на політику розширення ЄС.

Практичне значення магістерської роботи передбачає можливість використання отриманих матеріалів для продовження та поглиблення дослідження. Дані результати можуть бути включеними до програм навчальних дисциплін, які викладаються студентам факультетів міжнародних відносин чи політології, а також інших спеціальностей, для прикладу, в рамках підготовки лекцій, які пов'язані із європейською інтеграцією України та Молдови, її історією та майбутнім розвитком.

Апробація результатів дослідження. Результати дослідження було апробовано у збірнику Студентсько-аспірантських наукових записок Національного університету «Острозька академія» серії “Міжнародні відносини” (м. Острог, 2023 р.) опубліковано статтю “Становлення і розвиток відносин Україна-ЄС”, а також в електронному збірнику матеріалів V Міжнародної наукової конференції “Травневі студії 2023”, яка проходила на базі Донецького Національного університету ім. В. Стуса опубліковано тези на тему “Історичний аспект розвитку відносин Молдова-ЄС” (2023 р.)

Структура магістерської роботи. Дослідження має логічну структуру, що дозволяє послідовно розкрити тему дослідження з урахуванням усіх аспектів роботи. Вона складається з вступу, трьох розділів, що поділяються на підрозділи, висновків та списку використаних джерел та літератури. У першому розділі проаналізовано еволюцію відносин України та Молдови з ЄС. У другому розділі визначено стан європейської інтеграції обох країн в рамках угод про асоціацію та статусу держав-кандидатів. У третьому визначено перспективи вступу України та Молдови в Європейський Союз. У кінці роботи подано список використаних джерел та літератури. Загальний обсяг роботи складає 84 с. Список використаних джерел та літератури включає 70 найменувань.

РОЗДІЛ 1. ЕВОЛЮЦІЯ ВІДНОСИН УКРАЇНИ ТА МОЛДОВИ З ЄС У РАМКАХ ПАРТНЕРСТВА ТА СПІВРОБІТНИЦТВА

1.1 Становлення і розвиток відносин Україна-ЄС

Повномасштабна війна Росії проти України, яка розпочалася 24 лютого 2022 року, є частиною історії не тільки безпосередньо воюючих держав, а й історії всієї Європи та світу. Ця війна - запізніла відповідь РФ на те, як стрімко країни Центрально-Східної Європи відбудовували національні держави після розпаду Радянського Союзу в 1991 році, обираючи західну систему державотворення, ЄС та НАТО і полишаючи так звану “зону впливу” Москви. Атака Росії на Україну - це атака на саму ідею євроінтеграції. Починаючи з 1991 року українська влада, щонайменше офіційно, з перемінним успіхом та зусиллями, вела державу в напрямку інтеграції з ЄС та НАТО, а після початку російської агресії на Донбасі та анексії Криму вступ у ці організації був закріплений у Конституції країни. Успішна та демократична Україна – загроза для авторитарно-тоталітарного режиму в Росії, тому розпочинаючи повномасштабну війну з метою цілковитої ліквідації української державності та національної ідентичності українців, Кремль воює не лише проти України та її європейського вибору, а й проти всього демократичного світу, величезною частиною якого є Європейський Союз.

З іншого боку, довгий час певна частина світового істеблішменту вважала, що Україна лежить за межами Європи, будучи нібито геополітичним містком між ЄС і Росією. Ця дискусія про місце України в європейському порядку була пов’язана як і з українською внутрішньою політикою, так із зовнішньою політикою РФ та її геополітичними амбіціями. Сьогодні для переважної більшості європейців ця дискусія завершилася, адже вони зрозуміли, що Україна є невід’ємною частиною Європи, як географічно, так і ментально, надавши їй статус країни-кандидата на вступ 23 червня 2022 року¹⁰.

---

¹⁰ Україна отримала статус кандидата на членство в ЄС. Урядовий портал. 2022.
URL:<https://www.kmu.gov.ua/news/ukrayina-otrimala-status-kandidata-na-chlenstvo-v-yes>

У грудні 1991 року, під час головування Нідерландів у ЄС, листом міністра закордонних справ країни, від імені Євросоюзу, відбулося визнання України як незалежної держави. Вже у квітні 1993 року в Києві було відкрито Представництво Європейської комісії (з 1 грудня 2009 року, після набуття чинності Лісабонського договору, перейменовано у Представництво Європейського Союзу в Україні). Того ж року вперше про намір розбудувати відносини з ЄС було проголошено у Постанові Верховної Ради України “Про основні напрями зовнішньої політики України”. У цьому документі зазначалося, що перспективною метою української зовнішньої політики є членство України у Європейських Співтовариствах, за умови, що це не шкодитиме її національним інтересам.¹¹ Початок відносин між обома сторонами був досить стрімким, адже для України як молодій державі було важливо встановити зв’язки із тоді вже потужною міжнародною організацією, а для ЄС Київ розглядався як важливий, але поки що не зовсім прогнозований партнер.

Продовженням політичного діалогу було підписання Угоди про партнерство та співробітництво у 1994 році (набула чинності у 1998 році).¹² Ця форма співробітництва зосереджувалася на реформуванні та підтримці соціально-економічної політики, а також на проблемних питаннях державного управління та вільної преси. Майданчиком для політичних дискусій стали щорічні зустрічі “ЄС-Україна” на різних рівнях та деякі міжвідомчі консультації.¹³ Перший саміт відбувся вже 1997 року, а на другому, у 1998 році, відносини України та ЄС визначилися як “стратегічне та унікальне партнерство”. Того ж року Україна прийняла Стратегію інтеграції до Європейського Союзу.¹⁴ Схожі положення були викладені у Постанові ВРУ від 28 листопада 2002 року

---

¹¹ Постанова Верховної Ради України “Про основні напрями зовнішньої політики України. *Офіційний сайт ВРУ*. 2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3360-12#Text> (дата звернення: 06.03.2023)

¹² Угода про партнерство і співробітництво між Україною і Європейськими Співтовариствами та їх державами-членами. *Офіційний веб-сайт ВРУ*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/998_012#Text (дата звернення: 06.03.2023)

¹³ Історія становлення відносин Україна-ЄС. Офіційний веб-сайт Міністерства Юстиції України. URL: <https://minjust.gov.ua/m/istoriya-stanovlennya-vidnosin-ukraina-es> (дата звернення: 09.03.2023)

¹⁴ Про затвердження Стратегії інтеграції України до Європейського Союзу. Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. 1998. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/615/98#Text>

щодо рекомендацій парламентських слухань про співробітництво України та ЄС.¹⁵ Проте, ЄС тоді проводив досить обережну політику щодо української держави, адже з боку самої України вона була такою. Особливо порівнюючи її з підходом щодо вступу в ЄС країн Східної Європи та Балтії, які з кінця 1980-х початку 1990-х років відразу взяли курс на якнайшвидше приєднання до Євросоюзу, подаючи заявки на вступ та розпочинаючи предметні переговори незадовго після цього. Справедливим буде наголосити, що і політична еліта ЄС розглядала ці країни інакше, ніж Україну, бачачи їх невід'ємною частиною Європи.

Реформи у сфері економіки, прав людини та екології були чи не основними у межах двостороннього співробітництва України та ЄС на цьому етапі. Жодних значних змін у відносинах не спостерігалось. Про це також свідчать слова тодішнього комісара ЄС з питань розширення Гюнтера Фергойгера, який заявляв, що “європейська перспектива для України не обов'язково означає членство протягом 10-20 років, однак є можливою”.¹⁶

Новим етапом у відносинах України та ЄС було започаткування останнім Європейської політики сусідства (ЄПС). 11 березня 2003 року Єврокомісія ухвалила нову концепцію щодо подальшого розвитку відносин між блоком та сусідніми країнами на Сході та Півдні. У виступі під назвою “Ширша Європа” Комісія оголосила, що метою цього є намір створити “зону стабільності, миру та добробуту шляхом налагодження тісних довготривалих відносин з сусідніми країнами”.¹⁷ До сусідніх країн, які увійшли у зону дії ЄПС належало дві групи країн - “партнери на східному кордоні ЄС”: Азербайджан, Білорусь, Вірменія, Грузія, Молдова, Україна та “партнери на південному кордоні ЄС”: Алжир, Єгипет, Ізраїль, Йорданія, Ліван, Лівія, Марокко, Палестинські Території, Сирія та Туніс.

---

¹⁵ Постанова ВРУ від 28 листопада 2002 року про рекомендації парламентських слухань про співробітництво України та ЄС. *Офіційний веб-сайт ВРУ*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/299-15#Text>

¹⁶ EU-Ukraine Summits: 16 Years of Wheel-Spinning. *The Ukrainian week*. 2013. URL: <https://ukrainianweek.com/eu-ukraine-summits-16-years-of-wheel-spinning/> (date of access: 08.03.2023)

¹⁷ Палагнюк Ю. В. Європейська політика сусідства як інструмент співробітництва з Україною. 2011.

Було оголошено, що у разі прогресу та успішного впровадження необхідних політичних та економічних реформ, а також за умови відданості спільним цінностям країнам-партнерам буде надана можливість поглибити інтеграцію, що власне означає доступ до внутрішнього ринку ЄС (вільний рух людей, товарів, послуг та капіталів).¹⁸ У травні 2004 року ЄС представив Стратегію реалізації ЄПС, на основі якої розроблявся двосторонній План дій - основний інструмент реалізації ЄПС, окремий для кожної країни. Він був підписаний з Україною у 2005 році на основі Угоди про партнерство та співробітництво 1994 року та забезпечував спільну роботу у сфері реалізації ключових реформ.¹⁹

Помаранчева революція в Україні, яка відбулася наприкінці 2004 року, та прихід до влади прозахідного В. Ющенка посприяли аби партнерство України з ЄС стало більш тісним. Тоді у Європарламенті прозвучали слова про те, що у перспективі, пройшовши весь шлях та втіливши у реальність всі необхідні реформи Україна стане повноцінним членом Європейського Співтовариства. Підтвердження цьому є резолюція прийнята Європарламентом про те, аби посилити співпрацю з Україною, з перспективою набуття членства.²⁰ Новообраний президент майже відразу після вступу на посаду заявив, що він має намір подати заявку на членство та запропонував своє бачення розвитку інтеграції, йшлося про визнання України ринковою економікою, що дозволило б вступити до Світової організації торгівлі, далі асоційоване партнерство і врешті-решт набуття статусу повноцінного члена Євросоюзу. Таку ідею підтримала Польща в особі міністра закордонних справ Адама Даніеля Ротфельда та ще декількох країн. Проте, вже у 2005 році комісар ЄС Оллі Рен, після чергового розширення 2004 року (тоді до організації приєдналися 10 країн) заявив, що

---

¹⁸ Там само

¹⁹ Там само

²⁰ Європейська політика сусідства та потенціал нової посиленої угоди Україна-ЄС як чинники європейської інтеграції України. Офіційний сайт Державної податкової служби. URL: <https://tax.gov.ua/diyalnist-/mijnarodne-/arhiv/integratsiya-ukraini-do-es/integratsiya-ukraini-do-es/evrop-polituka>

Європейському Союзу поки що варто уникати ідеї щодо майбутнього вступу нових членів.²¹

Даючи оцінку результатам співробітництва України в рамках ЄПС тогочасний очільник МЗС України Костянтин Грищенко заявив, що основні засади цієї ініціативи не надають Україні реалізувати свою стратегічну мету - набутти членства.²²

У свою чергу, під час виступу у Європарламенті у 2011 році, Глава місії України при ЄС К. Єлісеєв також піддав критиці ЄПС та назвав її “нездатною просувати європейську інтеграцію”.²³ Він вважав, що такий формат як ЄПС навпаки сприяв цілеспрямованому перенесенню основного фокусу дебатів з політичних питань перспективи членства на питання поступового наближення та інтеграції в окремих практичних секторах.²⁴

З огляду на те, що дискусія між російською та європейською моделлю державного будівництва розгорнулася саме після Помаранчевої революції в Україні, коли українське суспільство вирішило, що хоче наслідувати курс інших східноєвропейських країн, а не російську модель автократичного контролю, в Україні склалося враження, що політики ЄС просто спростовували їхні зусилля.²⁵

Ще одним етапом українсько-європейських відносин про який варто зазначити є політика Східного партнерства (СхП), яка являла собою своєрідне продовження ЄПС, спрямоване на Схід. Затвердження цієї ініціативи відбулося 7 травня 2009 року під час Празького саміту, де було підписано спільну декларацію між країнами-адресатами та ЄС.²⁶ У цьому документі були викладені

---

²¹ EU-Ukraine Summits: 16 Years of Wheel-Spinning. *The Ukrainian week*. 2013. URL: <https://ukrainianweek.com/eu-ukraine-summits-16-years-of-wheel-spinning/> (date of access: 08.03.2023)

²² Європейська політика сусідства не відповідає стратегічній меті України. *Інформаційне агентство УНІАН*. 2009. URL: <http://www.unian.net/ukr/news/news-312885.html> (дата звернення: 06.03.2023)

²³ Європейська політика сусідства повинна давати перспективу членства в ЄС. *ForUm*. 2011. URL: <http://ua.for-ua.com/politics/2011/02/04/192303.html> (дата звернення: 06.03.2023)

²⁴ Sasse G. The European Neighbourhood Policy: Conditionality Revisited for the EU's Eastern Neighbours. *Europe-Asia Studies*. 2008.

²⁵ A short history of Ukraine's relationship with the European Union. *The Conversation*. 2022. URL: <https://theconversation.com/a-short-history-of-ukraines-relationship-with-the-european-union-178350> (date of access: 10.03.2023)

²⁶ Нагорняк І. Ініціатива ЄС “Східне Партнерство”. Інституційні основи, завдання та перспективи змін. *Наукові записки*. URL: https://ipiend.gov.ua/wp-content/uploads/2018/07/nagorniak_initsiatyva.pdf (дата звернення: 14.03.2023)

основні принципи нового підходу до подальшого розвитку інтеграції із східними сусідами, а саме з Україною, Білоруссю, Грузією, Азербайджаном, Вірменією та Молдовою. У вищезгаданій декларації велика увага приділялася основним трьом можливостям для країн-учасниць: політичне зближення, яке покликане призвести до підписання угод про асоціацію, приєднання до зони вільної торгівлі ЄС та лібералізація візового режиму.²⁷

У рамках Східного партнерства передбачався багатосторонній діалог на чотирьох рівнях:

- Зустрічі глав держав та урядів;
- Щорічні зустрічі міністрів закордонних справ;
- Зустрічі чотирьох тематичних платформ: а) демократія, належне управління та стабільність; б) економічна інтеграція та наближення; в) охорона довкілля, енергетична безпека; г) міжлюдські контакти;
- Панелі для підтримки роботи платформ.

Впровадження цієї ініціативи мало би надати потужний поштовх для країн-учасниць, включаючи Україну, адже, порівнюючи із можливостями в рамках ЄПС, нововведення справді значно більше залучали країни до євроінтеграційних процесів, хоч і в обмеженій формі.

Також, під вже згаданого Празького саміту був схвалений Порядок денний асоціації, замінюючи План дій Україна-ЄС. Цей документ став орієнтиром для проведення необхідних реформ в Україні у процесі підготовки до укладання майбутньої Угоди про асоціацію.²⁸ Наступним позитивним зрушенням у відносинах було схвалення обома сторонами у 2010 році, під час чергового саміту Україна-ЄС, переходу до нової фази безвізового діалогу, що передувало можливому скасуванню візового режиму у майбутньому та запровадження біометричних паспортів в Україні. Це був один з етапів лібералізації візової політики ЄС, який встановлював всі необхідні технічні

---

²⁷ Там само

²⁸ Історія становлення відносин Україна-ЄС. Офіційний веб-сайт Міністерства Юстиції України. URL: <https://minjust.gov.ua/m/istoriya-stanovlennya-vidnosin-ukraina-es> (дата звернення: 09.03.2023)

умови задля подальшого позитивного розвитку цієї сфери співробітництва. Також в межах СхП існував секторальний вимір, де найважливішими галузями кооперації були визначені - енергетика, транспорт, справедливість і безпека, свобода, охорона навколишнього середовища, регіональний розвиток, сільське господарство та розвиток села. Головна мета - наближення країн до стандартів ЄС.

Також варто наголосити на інструментах фінансування Євросоюзом різноманітних проектів в рамках СхП, адже ще у 2007 році був заснований Європейський інструмент партнерства та сусідства (ENPI) в межах якого ЄС планував виділити країнам-учасницям ініціативи 12 мільярдів євро у період 2007-2013 років, що було на 35% більше ніж протягом попередніх 7 років.²⁹ ENPI дозволяв також долучатися до таких інструментів фінансування ЄС як TAIEХ (Technical Assistance Information Exchange), SIGMA (Support for Improvement in Governance and Management) та Twinning, які раніше були доступними лише країнам-кандидатам на вступ. Буде справедливим наголосити, що СхП була досить масштабною ініціативою та надавала перспективні можливості країнам, які хотіли інтегруватися у європейський простір якнайшвидше, проте, як показала практика, багато ініціатив не вдалося втілити у життя, десь через недосконалість механізмів, десь через небажання або не розуміння урядами країн усіх процесів, що вело за собою неможливість ефективної реалізації багатьох інструментів³⁰.

До того ж, варто пам'ятати, що приблизно в той же час, у 2011 році, очільник РФ В. Путін заснував Євразійський митний союз, який повинен був зробити антиєвропейську пропозицію державам, розташованим на кордонах з Росією.³¹

---

²⁹ Чумаченко О. Східне партнерство ЄС: Особливості двосторонніх відносин і багатостороннього виміру. URL: <http://vmv.kyuni.edu.ua/series/vipusk5/22.pdf> (дата звернення: 18.03.2023)

³⁰ Там само

³¹ Що дасть Білорусі Митний союз із Росією та Казахстаном? Радіо свобода. 2010. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/2092429.html/>

Прихід до влади В. Януковича у 2010 році спричинив зміну зовнішньополітичного вектору України з проєвропейського на проросійський. Про це не було оголошено відразу. Принаймні на початку своєї каденції В. Янукович заявляв, що Україна і надалі буде прагнути інтегруватися у ЄС. Навіть свій перший закордонний візит він здійснив до Брюсселю, ніби підтверджуючи відданість своїй риториці. Тоді тиск РФ був неймовірно сильним, адже переговори про майбутнє підписання Угоди про асоціацію тривали, а В. Янукович не був настільки “слухняним”, як цього хотів Кремль. Він намагався тримати певний баланс, отримуючи певні фінансово-економічні вигоди від Євросоюзу та маневруючи з В. Путіним під час газових, чи вже добре відомих, продуктових воєн, коли РФ заборонила ввіз на свою територію певних категорій українських товарів. Тоді це було відчутним ударом по українській економіці для якої Росія була найбільшим торговельним партнером.

Досліджуючи новітній час, варто згадати події Помаранчевої революції, яка зламала плани Москви, адже ще тоді до влади мав прийти В. Янукович і почати якомога стрімкіше віддаляти Україну від ЄС та всього західного світу. Якби тоді це було реалізовано, цілком можливо припустити, що сьогодні українська держава перетворилася б на придаток РФ, як-от Білорусь. Саме з того часу розпочалися газові війни, будівництво різноманітних газових потоків в обхід ГТС України та все більш антизахідна політика Кремля. Варто лише згадати Мюнхенську промову Путіна 2007 року, а згодом початок війни проти Грузії.³² Роль двосторонніх відносин РФ та України, а також геополітичний вплив Кремля є надзвичайно важливим, аналізуючи історію становлення та розвитку відносин України та ЄС.

Внутрішні процеси у самому ЄС теж мали значення і вплинули на хід подій. Українська внутрішня політика також була важливою, але саме через панування російських наративів, пропаганди, російських агентів впливу у всіх

---

³² Мюнхенська промова Путіна. Вікіпедія.

URL:https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9C%D1%8E%D0%BD%D1%85%D0%B5%D0%BD%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B0_%D0%BF%D1%80%D0%BE%D0%BC%D0%BE%D0%B2%D0%B0_%D0%9F%D1%83%D1%82%D1%96%D0%BD%D0%B0

державих ЄС, а також лобістів, які сприяли тому, що РФ розглядалася європейцями як надійний, потужний та корисний партнер, що у висновку вилилося у те, що енергетична безпека Євросоюзу була повністю залежною від поставок російських енергоносіїв. І саме через це Україна в очах європейських політичних кіл була тим містком між РФ та ЄС, деь посередині, нейтральною державою зі слабкою економікою, великою часткою російськомовного населення, яке не бачило майбутнє їхньої держави у Європейському Союзі, а поруч з Росією, “братньою країною”.

Опитування українців свідчать, що підтримка вступу України до ЄС у 2013 році сягала 42%. Навіть після початку російської агресії на Донбасі на анексії Криму цей відсоток зріс лише до 48% у 2016 році.³³ Ці фактори також впливали на формування політики щодо України з боку Євросоюзу. Величезним репутаційним ударом для України була заява уряду про призупинення процесу переговорів про підписання Угоди про асоціацію у листопаді 2013 року.

Отже, на розвиток двосторонніх відносин між Україною та ЄС протягом їхньої історії вплинула велика кількість різноманітних факторів. Буде неправильно стверджувати, що ЄС ніколи не хотів, щоб Україна стала його частиною, або, що Україна ніколи серйозно не розглядала вступ до ЄС. На це впливав цілий комплекс чинників, які зіграли певну роль у певний час. Чи могла б Україна втілити той же зовнішньополітичний курс, що і держави Східної Європи чи Балтії якби відразу розпочала активне впровадження реформ, подала заявку на вступ та розпочала процес переговорів з ЄС щодо приєднання? Не могла б, адже політична кон'юнктура була іншою - до влади у Києві не прийшли націоналістичні уряди, керівництво держави було дещо розгубленим, бо не могло зрозуміти місце України на геополітичній арені світу. У 2004 році після Помаранчевої революції багато українців усвідомили, що майбутнє їхньої держави разом з Європою, але тоді вже ЄС не був готовий до чергового

---

³³ Кількість прибічників і противників вступу України до НАТО зрівнялася у 2016 р., за вступ до ЄС майже половина опитаних українців. *Інтерфакс Україна*. 2016. URL: <https://ua.interfax.com.ua/news/political/364499.htm> (дата звернення: 14.03.2023)

розширення, після нещодавнього приєднання 10 держав. Не через те, що з Україною “щось не так”, а здебільшого через власні внутрішні процеси та їх наслідки. Обережною відповіддю на бажання Києва подати заявку на вступ було започаткування Європейської політики сусідства у 2004 році, що не було тим, чого хотіла Україна, але надавало хоча би обмежені інструменти, аби розвиток інтеграції не зупинявся і був на мінімальному рівні. Політика Східного партнерства була своєрідним продовженням ЄПС, яка вичерпала себе та зазнала критики. Перемога у 2010 році проросійських сил затягнула процес зближення України з Європейським співтовариством на довгі роки, а удар, який це завдало репутації України важко переоцінити. Проросійські лобісти у європейському істеблішменті, а також пропаганда та наративи, які вона поширювала у поєднанні з повільною реалізацією реформ в Україні, високим рівнем корупції та слабкою економікою довгий час формували негативний образ України в очах європейців як потенційного члена Європейського Співтовариства. Саме через вище перераховані причини та ще багато інших, процес інтеграції України до ЄС є довгим та складним. Лише після початку повномасштабного вторгнення Росії переважна більшість українців впевнилася, що їхнє майбутнє в ЄС. Лише після 24 лютого 2022 року європейці оцінили ці прагнення України та стали готовими прийняти її як повноцінного члена Європейського Союзу у майбутньому, не створюючи якихось нових ініціатив на кшталт ЄПС чи СхП, а будучи готовими до реальної інтеграції та майбутнього членства України після закінчення війни.

1.2 Історичний аспект розвитку відносин Молдова-ЄС

Республіка Молдова є невеликою країною у Східній Європі. На півночі, сході та півдні вона межує з Україною, а на заході з Румунією. 27 серпня 1991 року РМ здобула незалежність і вийшла зі складу Радянського Союзу. Ще з другої половини 1990-х років Молдова висловлювала намір приєднатися до Європейського Співтовариства, однак, незважаючи на це, історія цієї інтеграції є довгою та складною, адже протягом багатьох років незалежності зовнішня політика країни змінювалася та не була послідовною, розриваючись між Заходом

та Сходом. Тільки з початком повномасштабної війни РФ проти України Кишинів подав заявку на вступ у березні 2022 року. Вже у червні Молдова отримала статус країни-кандидата.³⁴

З одного боку, Молдова є країною з мовними, культурними та історичними зв'язками з Євросоюзом, адже її сусід та найбільший партнер Румунія є членом ЄС з 2007 року. З іншого боку, це країна, яка міцно пов'язана зі своїм радянським минулим і Росією, яка сприймає цілий пострадянський простір як сферу свого впливу. Ключовими елементами цього є: радянська ментальність і ностальгія у певної частини населення, економічна залежність від Росії, російськомовні меншини, що становлять 20–30% населення Молдови, а також існування орієнтованого на Росію сепаратистського регіону Придністров'я, де розташовані російські війська та база. Усе це ускладнює процес європеїзації Молдови.

Ідея співпраці з Європейським Союзом просувалась урядами Молдови з моменту здобуття незалежності від Радянського Союзу в 1991 році, тоді як її інтеграційні прагнення були оголошені в другій половині 1990-х років. Вперше, про ці інтеграційні прагнення заговорив президент Петро Лучинський у грудні 1996 року. Його уряд спочатку прагнув стати асоційованим членом ЄС, але це зустріло холодну реакцію з боку організації, яка поставила на перше місце наголос на імплементації Угоди про партнерство та співробітництво, яка була підписана у 1994 році, а набула чинності в 1998 році³⁵. Крім того, з моменту запуску Пакту стабільності для Південно-Східної Європи в 1999 році влада Молдови докладала зусиль, щоб приєднатися до цієї нової ініціативи ЄС. Важливим стимулом для орієнтації Молдови на ЄС стали колишні радянські сателіти Центральної та Східної Європи, які почали шлях до повної інтеграції з ЄС. Це особливо стосувалося сусідньої Румунії.

---

³⁴ About: EU-Moldova relations. *Euractiv*. URL: <https://www.euractiv.com/topics/eu-moldova-relations/>

³⁵ EU-Moldova partnership and cooperation agreement. UNCTAD Investment Policy Hub. URL: <https://investmentpolicy.unctad.org/international-investment-agreements/treaty-files/5558/download>

Важливо те, що тоді у країні були сприятливі внутрішні умови для просування європейської орієнтації. Згідно з опитуванням, проведеним у першій половині 2000 року, 60% населення Молдови мало дуже або досить позитивне ставлення до ЄС, на відміну від 6% проти. Проте, лише одна третина вважала себе “європейцями”. Переважна більшість підкреслила важливість хороших відносин з Росією.³⁶

Після започаткування Європейської політики сусідства у 2004 році відбулися дві надзвичайно важливі події: 2 квітня 2004 року сім нових держав, у тому числі Румунія, приєдналися до НАТО, і відповідно західний кордон Молдови став кордоном з НАТО. А вже через місяць, в результаті вступу десяти нових держав до Європейського Союзу, Молдова наблизилася до ЄС. У той же період Молдова, перша західна держава-член СНД, розпочала переговори щодо Плану дій, який було підписано 22 лютого 2005 року.³⁷ Таким чином, Молдова тоді мала декілька сфер співпраці з Європейським Союзом, які були унікальними з цієї точки зору: співпраця з ЄС у рамках політики сусідства, що включала також співпрацю в рамках УПС і співробітництво в рамках Пакту стабільності для Південно-Східної Європи.

Коли комуністи утримали владу на виборах 2005 року уряд Партії комуністів Республіки Молдова (ПКРМ) заявив про свою повну відданість подальшій європейській інтеграції, а новообраний парламент прийняв декларацію про політичне партнерство для досягнення цілей більшої європейської інтеграції. Усі сторони підписали План дій ЄПС. Крім того, ЄС призначив спеціального представника для Молдови, який займався головним чином придністровською проблемою і разом зі Сполученими Штатами Америки долучився до переговорів щодо вирішення конфлікту як спостерігач. Тоді ж Європейська Комісія відкрила свою делегацію в Кишиневі та розгорнула Місію

---

³⁶ С. Kamil M. Kosienkowski. Relations between Moldova and the European Union. *Centre for Eastern Studies (OSW)*. 2018. URL: https://pracownik.kul.pl/files/121903/public/calus_kosienkowski_relations_between_moldova_and_the_european_union.pdf

³⁷ Там само

ЄС з прикордонної допомоги Молдові та Україні (EUBAM) на українсько-молдовському кордоні, включаючи його придністровську ділянку. Керівництво країни сприйняло ЄПС як проміжний етап на шляху до реальної інтеграції в ЄС. Віце-прем'єр-міністр А. Стратан вважав, що як тільки Молдова виконає всі завдання, викладені в Плані дій, вона зможе отримати “більш високий статус у відносинах з ЄС, а прагнення Кишинева підписати Угоду про асоціацію стане реальністю”.³⁸

Згодом ЄС надав Молдові торговельні преференції: GSP+ (Загальна система преференцій) у 2006 році, а потім АТР (автономні торговельні преференції) у 2008 році. Спільний візовий центр ЄС був створений у Кишиневі в 2007 році, а наступного року сторони підписали договір про спрощення візового режиму.³⁹

У період з 2000 по 2006 рік ЄС виділив Молдові 173 мільйони євро, в основному в рамках Технічної допомоги для Співдружності Незалежних Держав (TACIS) і Програми продовольчої безпеки. У 2007 році Європейський інструмент сусідства та партнерства (ENPI) став основним джерелом європейської допомоги Молдові. Він передбачав 209,7 мільйонів євро для Молдови до 2010 року. Шляхом бюджетної підтримки та технічної допомоги ENPI мав на меті підтримати: розвиток демократії та ефективне управління, регуляторну реформу та розбудову адміністративного потенціалу, а також скорочення бідності та економічне зростання. Важливо, що Молдова стала другим за величиною одержувачем допомоги ЄС на душу населення після Палестинських територій.⁴⁰

---

³⁸ Сидорук Т. Політика сусідства Європейського Союзу у Східній Європі: модель інтеграції без членства. 2012. URL: <https://drive.google.com/file/d/11Zp3MJ0rz1gLKb3HpM9-t1H8G-9NNfUO/view>

³⁹ The European Union and Moldova. *Official website of the European Commission*. 2021. URL: https://euneighbourseast.eu/wp-content/uploads/2021/12/moldova_factograph-3.pdf

⁴⁰ С. Kamil M. Kosienkowski. Relations between Moldova and the European Union. *Centre for Eastern Studies (OSW)*. 2018. URL: https://pracownik.kul.pl/files/121903/public/calus_kosienkowski_relations_between_moldova_and_the_european_union.pdf

ПКРМ критикувала ініціативу Східного партнерства, яка стала офіційною програмою ЄС у 2009 році, адже Молдова прагнула глибшої угоди про асоціацію, яка передбачала членство в ЄС. Євросоюз заявив про свою готовність розглянути нову та глибшу угоду, включаючи лібералізацію вільної торгівлі та візового режиму, але за умови проведення прозорих та чесних виборів у 2009 році.

Проте після кризи квітня 2009 року, спричиненої ймовірними фальсифікаціями на парламентських виборах та вуличними протестами в Кишиневі, які жорстоко придушувалися поліцією, та провалу ПКРМ відкрилася нова сторінка у відносинах між Молдовою та Європейським Союзом. 8 серпня 2009 року перемогу отримали - Ліберально-демократична партія Молдови (ЛДПМ), Демократична партія Молдови (ДПМ), Ліберальна партія (ПЛ) і Альянс “Наша Молдова”, які домовилися створити правлячу коаліцію. Згідно з коаліційною угодою, ключовими пріоритетами зовнішньої політики були інтеграція в ЄС і, зокрема, підписання угоди про асоціацію. Новий проєвропейський уряд на чолі з Владом Філатом прийняв нову чотирирічну програму діяльності - “Європейська інтеграція: свобода, демократія, добробут”. У програмі було чітко зазначено, що новий уряд розглядає інтеграцію Молдови в ЄС як “фундаментальний пріоритет внутрішньої та зовнішньої політики Республіки Молдова”. У документі також підкреслюється, що європеїзація є “найефективнішим способом досягнення політичної, економічної та соціальної модернізації країни”.⁴¹

У 2011 році партнери по коаліції розпочали попередні переговори з офіційними особами ЄС щодо Угоди про асоціацію, включаючи, що мало бути найважливішим аспектом у короткостроковій перспективі, поглиблену та всеосяжну зону вільної торгівлі. Іншим важливим кроком влади Молдови було приєднання до Енергетичного співтовариства в 2010 році.

---

⁴¹ Там само

Позитивна оцінка Молдови з боку Брюсселя тривала до початку 2013 року, коли уряд Філата розпався внаслідок політичної кризи. Це виявило надзвичайно високий рівень корупції серед правлячої еліти Молдови. Стало зрозуміло, що молдовські політики зацікавлені у забезпеченні власного приватного бізнесу, а не зосереджені на модернізації країни. Попри зростаюче розчарування ЄС щодо Молдови, країні вдалося парафувати та зрештою підписати Угоду про асоціацію (у листопаді 2013 року та червні 2014 року відповідно). Представники ЄС відзначили, що незважаючи на риторику урядовців Молдови та офіційне прийняття кількох законів, ключові реформи, особливо судова реформа, децентралізація та реформа фінансового сектору, або не були реалізовані, або їх просування було дуже повільним. Перед виборами в листопаді 2014 року ЄС відкрито не критикував Молдову. Однак наприкінці 2014 року ЄС змінив свою позицію - він був стурбований не лише помірним успіхом проєвропейських сил у Молдові, а й скандальною поведінкою двох головних партнерів по коаліції - ЛДПМ і ДПМ під час виборів.⁴² Зловживання у виборчому процесі та неможливість сформувати уряд протягом наступних трьох місяців відкрили шлях для дуже критичного звіту Комісії про прогрес у Молдові.⁴³

Інтеграція Молдови в ЄС була особливо важливою для Румунії. З точки зору країни, зближення Молдови з ЄС було шансом відновити взаємні відносини, які постраждали за часів Радянського Союзу, шляхом розширення економічного та культурного співробітництва, забезпечення безпеки її східного кордону та виведення Молдови зі сфери впливу Росії. Румунсько-молдовські відносини активізувалися, щойно в Кишиневі була сформована проєвропейська коаліція. Румунія намагалася використати європейські прагнення нового уряду Молдови, ставши головним адвокатом Молдови в ЄС. Створивши платформу співпраці, щоб дозволити державам ЄС будувати дружні двосторонні відносини, Бухарест

---

⁴² Там само

⁴³ ENP Country Progress Report 2014 – Republic of Moldova. European Commission. 2015. URL: http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-154682_en.htm

прагнув зміцнити свої позиції в ЄС. Гарним прикладом такої діяльності є створення у співпраці з Францією Групи друзів Молдови.⁴⁴

Шість років правління проєвропейської коаліції, безумовно, наблизили Молдову до ЄС. Найбільшими успіхами країни в цей період стали підписання Угоди про асоціацію (включно з ПВЗВТ) у 2014 році та лібералізація візового режиму того ж року. Уряди, які змінювали один одного, утримували Молдову на проєвропейському курсі, незважаючи на сильний політичний та економічний тиск з боку Москви (включаючи торгове ембарго та енергетичний шантаж). Проте багато реформ так і не було реалізовано, хоча й прийнято законодавчо. Незважаючи на значну підтримку інтеграції Молдови в ЄС, еліти та суспільство мало розуміли всіх наслідків такої орієнтації. Підтримка молдовських еліт сприймала це як зовнішньополітичний вибір і членство в міжнародному клубі, а не як завдання, яке включає проведення далекосяжних внутрішніх реформ. Як наслідок, проєвропейський наратив рідко супроводжувався діями. ЄС, у свою чергу, не бажав зміцнювати відносини з Молдовою, оскільки її сприймали як політично та економічно нестабільну країну, яка постраждала від придністровського конфлікту, де домінує Росія.

Висновки до 1 розділу

Отже, історичний розвиток відносин України та Молдови з ЄС був зумовлений як внутрішніми процесами в Європейському Союзі, так і результатами внутрішньої та зовнішньої політик обох країн. Шлях України та Молдови до ЄС на даному етапі розвивався паралельно. Угоди про партнерство та співробітництво, участь в Європейській політиці сусідства, а згодом у Східному партнерстві стали частиною історії інтеграції обох країн.

Одночасно з цими подіями держави зазнавали внутрішньої трансформації, яка не завжди була позитивною. Діалог з ЄС відбувався на

---

⁴⁴ V. Gheorghiu. *Institute for Public Policy*. Moldova on the way to the European Union: distance covered and next steps to be done. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/11870114.pdf>

майданчиках, які надавала та чи інша ініціатива ЄС, як-от щорічні зустрічі “ЄС-Україна”/“ЄС-Молдова”, саміти в рамках ЄПС та СхП. Політика Європейського Союзу на цьому початковому етапі була спрямована саме на внутрішні реформи в обох країнах: боротьбу із корупцією, забезпечення верховенства права та свобод громадянина, наближенню національних законодавств до європейського, розвиток демократичних інституцій, але не на реальну інтеграцію. Обидві ініціативи не передбачали навіть теоретичної можливості приєднатися до організації. 1991-2014 роки - етап, коли Київ та Кишинів, принаймні декларативно, проводили проєвропейську зовнішню політику та неодноразово заявляли про бажання приєднатися до європейської спільноти. Проте, реальних кроків задля наближення до організації робилося мало, адже, здебільшого, заяви про рух в ЄС були лише частиною передвиборчих кампаній тих чи інших кандидатів на пост президента чи парламентаря задля отримання прихильності та довіри проєвропейськи налаштованих громадян.

РОЗДІЛ 2. СТАН ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ ТА МОЛДОВИ З ЄС У РАМКАХ УГОД ПРО АСОЦІАЦІЮ ТА СТАТУСУ ДЕРЖАВ- КАНДИДАТІВ

2.1 Порівняльний аналіз виконання Угод про асоціацію Україною та Молдовою

Початком нового етапу в двосторонніх відносинах ЄС з Україною та Молдовою стало підписання Угод про асоціацію (УА) в 2014 році. Угода про асоціацію - це дуже амбітний, складний та всеосяжний правовий договір на відміну від коротких і загальних Угод про партнерство та співробітництво (УПС), які ЄС уклав з більшістю пострадянських держав (за винятком країн Балтії) у 1990-х роках. Угоди про асоціацію ЄС з Україною та Молдовою вважали “найамбітнішими угодами, які коли-небудь пропонував Європейський Союз державам, що не є його членами”.⁴⁵ Ці договори мали подвійну мету: забезпечити політично-економічну інтеграцію з ЄС та сприяти модернізації країн-партнерів.

Україна була першою країною з якою розпочалися переговори щодо майбутньої угоди, які тривали з 2007 до 2011 року. Хоча безпосереднє підписання Угоди було зірване у листопаді 2013-го, коли уряд тоді правлячої партії “Партії регіонів” заявив про призупинення процесу підготовки до укладання УА. В свою чергу, на саміті Східного партнерства, який тривав 28-29 листопада, тогочасний президент України Віктор Янукович відмовився підписувати Угоду нібито через її економічну шкоду для держави. Наприкінці 2013 року, коли Україна вже перебувала в рецесії, Янукович був спокушений фінансовим пакетом і низькими цінами на енергоносії з боку Росії, і, як наслідок, не зміг підписати УА з ЄС. Такі дії влади призвели до революції в країні та політичної кризи, яка тривала до травня 2014 року коли на позачергових виборах

---

⁴⁵ Van Rompuy, H. Remarks at the press conference of the Eastern Partnership summit in Vilnius. 2013. URL: <http://www.consilium.europa.eu/en/press/pressreleases/2013/11/pdf/remarks-by-president-herman-van-rompuy-at-the-press-conference-of-the-easternpartnership-summit-in-vilnius> (accessed 15 August 2023).

на пост глави держави було обрано Петра Порошенка. 27 червня того ж року новообраний президент України підписав економічну частину УА, тоді як політична частина була підписана прем'єр-міністром Арсенієм Яценюком ще в березні. Угода про асоціацію між ЄС та Україною, включаючи поглиблену та всеосяжну зону вільної торгівлі, набула чинності 1 вересня 2017 року.

Одночасно з Україною ЄС підписав УА і з Молдовою. Цей рік був непротим і для Кишинєва. Восени 2014 з молдовських банків “зник” 1 мільярд доларів США (тобто 15% ВВП Молдови)⁴⁶. Це спричинило серйозну кризу в країні та стало “тривожним дзвінком” для ЄС. Важливим було те, що до цього масштабного банківського шахрайства були залучені високопоставлені політичні діячі. Цей скандал висвітлив глибоко вкорінені проблеми політичної системи Молдови, зокрема захоплення адміністративних і фінансових ресурсів чинною владою та боротьбу олігархів за контроль.⁴⁷

Перш ніж порівнювати результати втілення Угод про асоціацію в реальну політику України та Молдови, варто зрозуміти чи були ці договори повністю подібними, чи вони все ж відрізнялися один від одного.

Отож, тексти Угод є дуже схожими з багатьох причин. Насамперед - вони були розроблені в рамках однієї політики ЄС, а саме Європейської політики сусідства та Східного партнерства. З початку заснування СхП у 2009 році однією з головних цілей цієї ініціативи було підписання якісно нових угод нового покоління, які б забезпечували достатній для ЄС рівень політичної та економічної інтеграції навіть без повноцінного членства. Остання мета мала бути реалізована шляхом укладення поглиблених і всеосяжних зон вільної торгівлі (ПВЗВТ).⁴⁸ Більше того, Україна та Молдова взяли на себе зобов'язання різного рівня щодо наближення національних законодавств до європейського. Іншою

---

⁴⁶ K. Wolczuk, L. Delcour, R. Dragneva, K. Maniokas, D. Žeruolis. The Association Agreements as a Dynamic Framework: Between Modernization and Integration. EU-Strat. 2017. URL:chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/<https://refubium.fu-berlin.de/bitstream/handle/fub188/21891/EU-STRAT-Working-Paper-No-6.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

⁴⁷ Там само

⁴⁸ Guillaume Van der Loo. The EU's Association Agreements and DCFTAs with Ukraine, Moldova and Georgia: A Comparative Study. 2017. URL:http://aei.pitt.edu/88152/1/Comparitve_GVDL_24.6.17_final_0.pdf

передумовою подібності УА стала початкова точка переговорів про їх укладання. Кожна з країн підписала в середині 90-х аналогічні Угоди про партнерство та співпрацю (УПС), які передбачали подібний рівень обмеженого економічного співробітництва (без створення ЗВТ) і політичної співпраці. Тому правова база була дуже схожою на початку переговорів про УА для двох держав. І насамкінець - угода для Молдови (а також Грузії) була розроблена саме на моделі української, яка була першою з нового покоління угод про асоціацію. Учасники переговорів ЄС визнали, що вони використовували Угоду з Україною як “схему” для Грузії та Молдови, а також переговорні директиви Ради щодо УА Молдови та Грузії були дуже схожі на директиви прийняті для України.⁴⁹ Для обох країн Угода про асоціацію запроваджує спільну інституційну структуру, що представляє собою значне оновлення системи УПС.

Органами прийняття рішень у цій структурі є Рада асоціації, Комітет асоціації та її підкомітети. Угода про асоціацію між Україною та ЄС також формалізує саміти на найвищому рівні прийняття політичних рішень. Вони відбуваються раз на рік з метою обговорення будь-яких двосторонніх чи міжнародних питань, що становлять взаємний інтерес. УА також створили два консультативні органи - Парламентський комітет асоціації та Платформу громадянського суспільства, які можуть надавати рекомендації Раді асоціації. Спільним також є те, що в обох Угодах не йшлося про вступ до ЄС.⁵⁰

Проте, у зв'язку з тим, що підхід ЄС полягає як у спільному співробітництві, так і в диференціації, УА України та Молдови все ж мали відмінності. Європейська комісія з самого початку ставила наголос на те, що ПВЗВТ мають бути детально адаптованими та комплексно підготовленими беручи до уваги стан економіки кожної з країн.

Угода про асоціацію передбачала те, що Європейська Комісія розроблятиме детальні звіти про результати імплементації УА, а також надаватиме рекомендації щодо тих чи інших реформ та законодавства

---

⁴⁹ Там само

⁵⁰ Arts. 460-470 EU-Ukraine AA, Arts. 433-443 EU-Moldova AA.

впровадження яких передбачені Угодою. Відповідно, про стан інтеграції України та Молдови детально йдеться у щорічних висновках ЄС, які публікуються на офіційному веб сайті ЄК.⁵¹

Прогрес України та Молдови щодо імплементації УА порівнювався в різноманітних наукових колах, особливо після того, коли 17 травня 2021 року міністри закордонних справ обох країн (а також Грузії) опублікували спільний Меморандум під назвою “Тріо асоціації” з метою налагодження та посилення співпраці на шляху інтеграції в ЄС. До цього, у 2019 році спільний лист трьох МЗС був представлений Високому представнику ЄС з питань зовнішньої політики та безпеки із закликом до посилення міжгалузевої співпраці та налагодженню діалогу у форматі “ЄС+3”.⁵²

У 2021 році, в рамках IV Форуму Асоціацій експерти з України, Молдови та Грузії зробили порівняльний аналіз імплементації УА трьома країнами протягом 2014-2021 років. Він представляє ключову інформацію для порівняння змісту УА, прогресу в реалізації їх основних положень, внутрішньополітичного контексту, урядових і парламентських механізмів їх імплементації та інститутів участі громадянського суспільства, а також ключові дані про відносини між ЄС і трьома країнами у сфері безпеки та торгівлі.⁵³ Заключна частина праці містить рейтинги результатів виконання основних положень Угод про асоціацію у сфері політичних прав та верховенства права, ПВЗВТ та економічного співробітництва.

Зокрема, у секторі “виборча демократія” вказано, що у Молдові ситуація покращується після років нестабільності та олігархічної влади. Україна ж отримала найвищу оцінку - 2.5, експерти задоволені проведенням останніх президентських та парламентських виборів в країні. В обох державах були виявлені проблеми із правами людини та верховенством права. Найгірший

---

⁵¹ European Commission official website. URL:https://commission.europa.eu/index_en

⁵² Порівняльний аналіз впровадження Угод про Асоціацію у Молдові, Грузії та Україні. Відродження. 2021. URL:<https://www.irf.ua/publication/porivnyalnyj-analiz-vprovadzhennya-ugod-pro-asociazciyu-u-moldovi-gruziyi-ta-ukrayini/>

⁵³ Там само

рейтинг у секторі боротьби із корупцією - у Молдові покладаються на активізацію антикорупційних реформ після приходу до влади нової президентки, в Україні ж немає однозначних та послідовних покращень.⁵⁴

Рис.1 Оцінка результатів імплементації УА Україною та Молдовою (також Грузією) в сфері політичних принципів та верховенства права⁵⁵

			
	Georgia	Moldova	Ukraine
Political principles, rule of law			
▶ Electoral democracy	1 Dysfunctional democracy, one-party parliament	2 Improving, after years of instability and oligarchical power	2.5 Recent elections correct: President, Parliament, local ¹²
▶ Human rights	2 Respectable, however, detention of opposition leaders	2 Some discrimination of minorities; problems in Transnistria	2 Very bad in Donbas and Crimea; otherwise improving
▶ Rule of law	2 Efficient ordinary justice, marred by political interference	1.5 Politically corrupt judiciary, needed reform	1.5 Judicial reform badly needed, not advancing consistently
▶ Anti-corruption	2.5 Effectively de-corrupted, except for concern over top-level	1 Poor record so far, but priority for new president	1 Marginal improvement, inconsistent stance of leadership

Порівняльний аналіз також містить оцінки експертів щодо реалізації ПВЗВТ та економічної співпраці відповідно до сфер, які передбачені УА. Найбільший прогрес зафіксовано у таких сферах як: технічні стандарти продукції, безпека харчових продуктів, послуги, державні закупівлі та статистика. Неоднозначно оцінені зусилля держав у здійсненні реформ у сфері права інтелектуальної власності та митних послуг.

Таблиця 1. Рейтинги виконання країнами основних положень Угод про асоціацію та ПВЗВТ⁵⁶

Сфера	Молдова	Україна
-------	---------	---------

⁵⁴ Там само

⁵⁵ Там само

⁵⁶ Emerson. Deepening EU-Ukrainian Relations: Updating and Upgrading in the Shadow of COVID-19. Third Edition. 2021. URL:<https://3dcftas.eu/publications/deepening-eu-ukrainian-relations-updating-and-upgrading-in-the-shadow-of-covid19.-third-edition>

<i>Митні послуги</i>	Досягла певного прогресу, проте все ще має застарілу інфраструктуру та корупцію	Тривалий опір реформам
<i>Технічні стандарти продукції</i>	Повне прийняття стандартів ЄС	Хороший прогрес у реалізації стратегії
<i>Безпека харчових продуктів.</i>	Комплексна стратегія, але є інституційні недоліки	Стратегія прийнята, є прогрес у реалізації
<i>Послуги</i>	Ліберальний режим імпорту та права заснування	Україна є більш ліберальною у цій сфері ніж ЄС
<i>Державні закупівлі</i>	Значний прогрес у модернізації системи за зразком ЄС	Відома система електронних закупівель, присутні ризики повернення назад
<i>Право інтелектуальної власності</i>	Законодавча база в основному існує, але її застосування все ще слабке	Обмежений прогрес у захисті та забезпеченні прав інтелектуальної власності
<i>Конкурентна політика</i>	Рада з питань конкуренції потребує посилення правозастосування	Закони в порядку, але авторитет державного органу під загрозою

<i>Статистика</i>	Поступове впровадження практики ЄС	Значний прогрес у прийнятті методології ЄС
-------------------	--	--

Експертами також були проаналізовані зміни в структурі торгівлі України та Молдови з ЄС у порівнянні із Росією - колись найбільшим торговельним партнером обох країн. Статистичні дані показують, що експорт Молдови до ЄС у 2020 році зріс до 66,7% у порівнянні із 53,3% у 2014. Імпорт з ЄС навпаки зменшився на 2,5% (48,3% у 2014 р. та 45,6% станом на 2020 р.). Експорт до РФ у 2014 році - 18,1% та 8,7% у 2020 р. Імпорт у 2020 р. зменшився на 2,4% у порівнянні з 2014 роком.

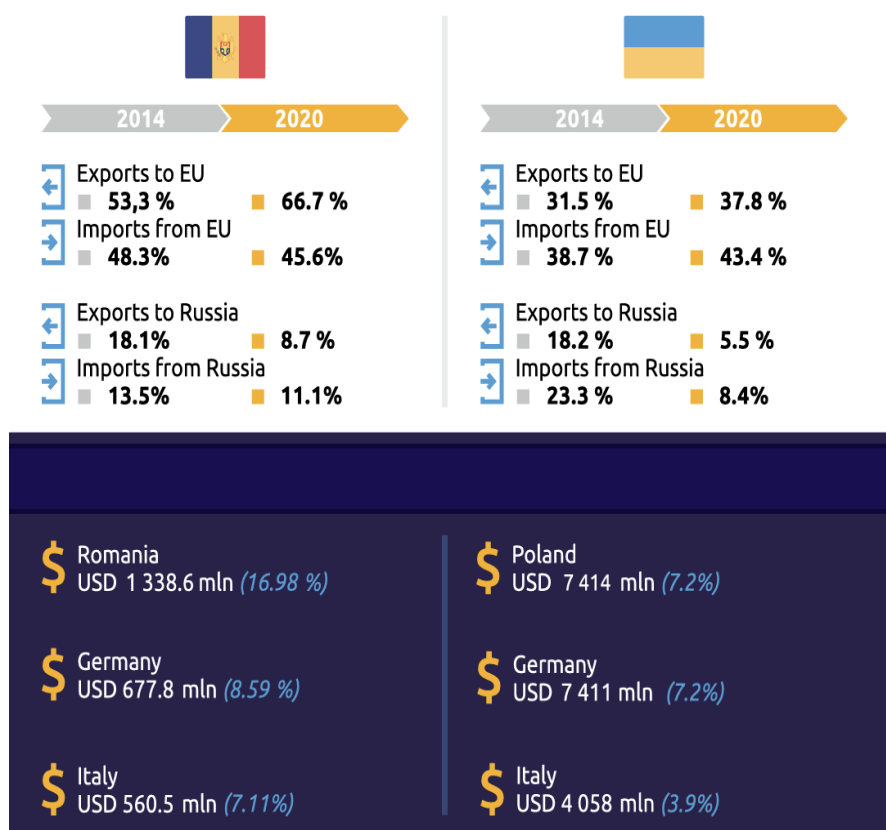
В Україні ситуація була дещо іншою: експорт до ЄС у 2020 році зріс до 37,8% (з 31,5%), імпорт збільшився до 43,4% (з 38,7% у 2014). Український експорт до РФ у 2014 році становив 18,2% та 5,5% у 2020 р. Імпорт знизився до 8,4% у 2020 році у порівнянні із 23,3% у 2014. У трійку торгових партнерів Молдови станом на 2020 рік входили Румунія, Німеччина та Італія. Для України - Польща, Німеччина, Італія.⁵⁷

Рис. 2 Економічні відносини з ЄС та 3-ми країнами. Топ-3 торгових партнери Молдови та України з-поміж ЄС⁵⁸

⁵⁷ Порівняльний аналіз впровадження Угод про Асоціацію у Молдові, Грузії та Україні. Відродження. 2021.
URL: <https://www.irf.ua/publication/porivnyalnyj-analiz-vprovadzhennya-ugod-pro-asocziacziyu-u-moldovi-gruziyi-ta-ukrayini/>

⁵⁸ Там само

Щодо імплементації Угод про асоціацію у сфері економічної співпраці експерти прийшли до наступних висновків: для України - покращення зафіксовані у сфері енергетики, фінансових послуг, навколишнього середовища, кібербезпеки, освіти та культури. Високо оцінена роль громадянського суспільства. Додаткових зусиль та реформування потребують макроекономічна політика, корпоративне право, зайнятість та соціальна політика, а також транспорту галузь. Молдова - покращення необхідні у сфері фінансових послуг, макроекономічної політики, навколишнього середовища, освіти та культури. За висновками експертів зрушення помітні у енергетичному секторі країни, цифрової та кібербезпеки, гендерної рівності та громадянського суспільства.

Таблиця 2. Рейтинги виконання країнами основних положень Угод про асоціацію та ПВЗВТ у сфері економічної співпраці⁵⁹

Сфера	Молдова	Україна
Макроекономічна	Вразлива, залежність від	Покращена, але все ще

⁵⁹ Там само

політика	кредитів МВФ/ЄС	вразлива; Залежить від допомоги МВФ/ЄС
Фінансові послуги	Все ще тінь банківського шахрайства 2014 року, кошти не повернуто	Продовження комплексної адаптації до законодавства ЄС
Транспорт	Досягнення у галузі цивільної авіації; проблема автомобільних перевезень з ЄС	Автомобільний транспорт потребує заходів з боку України (і ЄС)
Енергетика	Газове та електричне сполучення з Румунією розвиваються	Основні проблеми, що вирішуються; приєднання до Green Deal
Навколишнє середовище	Важкі зобов'язання, несприятливий вплив зміни клімату	Комплексно, довгостроково
Цифрова та кібербезпека	Швидко зростаючий сектор, розвиток електронного уряду; слабка кібербезпека	Динамічні сектори цифрової та кібербезпеки
Захист прав споживачів	Часто нехтують правами споживачів	Прогрес у безпеці продукції
Корпоративне право	Реформи тривають із затримками	Законодавча дія, але невизначене виконання
Зайнятість та соціальна	Здебільшого	Конвенції МОП у

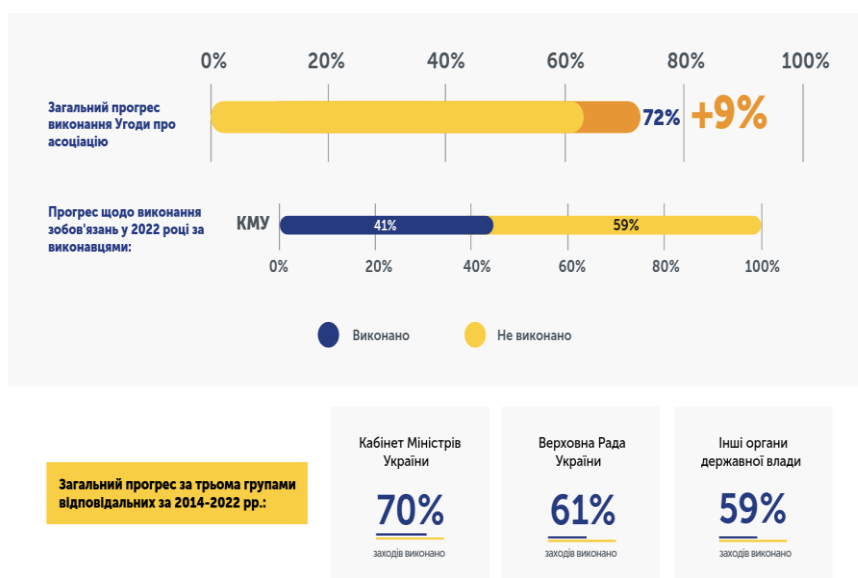
політика	наближення зроблено, вплив COVID дуже серйозний	порядку, але новий Трудовий кодекс не прийнятий
Візовий режим, пересування людей	Широке застосування безвізового режиму; сплески фальшивих запитів про надання притулку	Масовий безвізовий режим; тимчасове припинення через Covid
Освіта та культура	Шкільні стандарти сприятливі, але необхідне оновлення освіти	Високі освітні стандарти, порівнянні з сусідами ЄС
Гендерна рівність	Позитивний рейтинг, підвищений новою жінкою-прем'єр-міністром	Покращується (порівнювана із ЄС)
Громадянське суспільство	Активне у притягненні уряду до відповідальності	Компетентне, рішуче до реформ

Подібні рейтинги надає й українська влада, публікуючи щорічні звіти щодо імплементації УА, які оприлюднюються на офіційній веб сторінці Уряду країни. Зокрема, у висновках за 2022 рік зазначається, що у секторі політичного діалогу, національної безпеки та оборони держава виконала 89% зобов'язань (зі 100%); юстиції, свободи, безпеки та прав людини - 91% (+3% у 2022 р.); технічних бар'єрів у торгівлі - 87% (+1% у 2022 р.); санітарних та фітосанітарних заходів - 72%; митних питань - 60%; підприємництва, державних закупівель та

оподаткування - 88%; енергетики - 75%; науки, технологій та інновацій - 60% і т.д.⁶⁰

У вищезгаданому звіті віце прем'єр-міністр з питань Європейської та Євроатлантичної інтеграції Ольга Стефанишина зазначає, що Україна вже виконала 72% зобов'язань, передбачених УА, зокрема Кабінет Міністрів України втілює у життя 70% заходів, Верховна Рада України - 61%, інші органи державної влади - 59%.

Рис.3 Загальний прогрес України станом на 2022 рік⁶¹

Міністерство закордонних справ та європейської інтеграції Молдови також розробляє звіти про імплементацію Угоди про асоціацію, вони публікуються кожні три роки. Останній був оприлюднений в 2019 році, де ще не йшлося про Covid-19, енергетичну кризу, біженців і безпеку. Згідно цього звіту (період 2017-2019) Молдова виконала 71,56% Національного плану дій щодо виконання Угоди про асоціацію.⁶² На офіційному вебсайті МЗС країни зазначається, що реалізація УА в Молдові була повністю задокументована та підлягала якісним і кількісним оцінкам незалежними джерелами. Таким чином,

⁶⁰ ЗВІТ ПРО ВИКОНАННЯ УГОДИ ПРО АСОЦІАЦІЮ МІЖ УКРАЇНОЮ ТА ЄВРОПЕЙСЬКИМ СОЮЗОМ ЗА 2022 РІК. URL:https://eu-ua.kmu.gov.ua/sites/default/files/inline/files/zvit_pro_vykonannya_ugody_pro_asociaciyu_za_2022_rik.pdf

⁶¹ Там само

⁶² Raportul privind realizarea Planului Național de acțiuni pentru implementarea acordului de asociere RM-UE 2017-2019. Official website of the Ministry of foreign affairs of Moldova. 2019. URL:https://mfa.gov.md/sites/default/files/raportul_pnaaa_2017-2019_-_semestrul_i_2019.pdf

Комісія була повністю поінформована про прогрес Молдови в усіх розділах УА, які практично такі ж, як і для процесу приєднання, і розглядаються на регулярних засіданнях Ради асоціації та її підпорядкованих комітетів.⁶³ Що стосується імплементації УА/ПВЗВТ - інституційне та процедурне виконання Угоди було задовільним. Засідання високого рівня Ради асоціації та її комітетів і підкомітетів очолювали цей процес.⁶⁴

Отже, на момент подання заявки на вступ в ЄС Україною та Молдовою у лютому-березні 2022 року обидві країни досягли задовільного рівня імплементації Угод про асоціацію. Через брак політичної волі у владних колах всередині країн процес виконання УА був довгим, непослідовним та несистемним. Як в Україні, так і Молдові євроінтеграція була головним гаслом багатьох кандидатів чи партій під час передвиборчих кампаній, проте, в реальності - втілення необхідних реформ часто було формальним, поверхневим та некомплексним. Присутність різноманітних протидіючих сил, відсутність консолідації та спільного бачення щодо зовнішньополітичного руху країн є серед причин чому прогрес держав у тих чи інших секторах, де були необхідні зміни, зупинявся, або ж і зовсім не наставав. Порівнюючи загальний прогрес обох країн, спільним є те, що найменше змін було здійснено у секторі боротьби із корупцією та верховенства права, а також негативно оцінений стан справ у таких сферах як: митні послуги, право інтелектуальної власності, макроекономічна політика, зайнятість та соціальна політика, транспорт та захист прав споживачів.

Справедливо буде зазначити, що значна робота та реформування протягом восьми років існування Угод про асоціацію все ж була втілена у реальну політику. Найбільшого прогресу обома країнами було досягнуто в реформуванні галузі виборчого права, безпеки харчових продуктів, гендерної

---

⁶³ Офіційний веб сайт МЗС та євроінтеграції Молдови. URL:<https://mfa.gov.md/ro/content/rapoarte-aa>

⁶⁴ Emerson M., Cenusă D., Blockmans S., Akhvediani T. OPINION ON MOLDOVA'S APPLICATION FOR MEMBERSHIP OF THE EUROPEAN UNION. CEPS Policy Insights. 2022. URL:<https://www.ceps.eu/wp-content/uploads/2022/05/CEPS-PI2022-18-Moldova-EU-membership.pdf>

рівності, послуг, державних закупівель, статистики, енергетики, навколишнього середовища, кібербезпеки, громадянського суспільства та ін.

Відмінності загального прогресу України та Молдови спостерігаються найбільше при порівнянні окремих галузей. Так, реформи цифрової та кібербезпеки України є більш помітними, а також сектор енергетики та фінансових послуг.

2.2 Особливості відносин України та Молдови з ЄС як держав-кандидатів на набуття членства

23 червня 2022 року під час саміту ЄС Європейська Рада ухвалила рішення про надання Україні та Молдові статусу держав-кандидатів на вступ у ЄС.⁶⁵ Цьому рішенню передувало повномасштабне вторгнення РФ в Україну 24 лютого, яке значно вплинуло на бажання обох країн, а особливо України, подати заявку на вступ до ЄС 28 лютого та 3 березня відповідно.

Заявка обох держав, а також їх величезна політична воля під час кризи були важливими чинниками для Європейської спільноти, де моральні цінності, прагнення до свободи та демократії є фундаментальними. Проте, ЄС - структура, яка функціонує згідно законодавства, тому перед тим, як приймати будь яке рішення такого рівня існує певна процедура, яка включає в себе розгляд заявки щодо членства Європейською Комісією, Європейським парламентом та Європейською Радою. Більше того, країна яка хоче приєднатися до організації повинна відповідати Копенгагенським критеріям (були підтверджені в грудні 1995 року на Мадридському засіданні Європейської Ради) згідно яким Європейська Рада визнає право кожної європейської країни, яка визнає положення статті 6, пункт 1 Угоди про утворення Європейського Союзу, вступати після виконання низки вимог за трьома критеріями:

---

⁶⁵ Саміт ЄС погодив статус кандидатів для України та Молдови. Слово і діло.2022.
URL:<https://www.slovoidilo.ua/2022/06/23/novyna/svit/samit-yes-pohodyv-status-kandydativ-ukrayiny-ta-moldovy>

1. Політичний - функціонування демократії, верховенства права, дотримання прав людини та прав меншин;
2. Економічний - дієва ринкова економіка;
3. “Членський” - визнання політичних, економічних, монетарних цілей ЄС.⁶⁶

Україна. У крайньому звіті Європейської Комісії опублікованому 26 липня 2022 року, напередодні засідання Ради асоціації Україна-ЄС, описано поточний стан виконання Україною своїх зобов'язань згідно з Угодою про асоціацію. Він охоплює події з моменту публікації попереднього звіту про реалізацію асоціації в Україні від 1 грудня 2020 року до початку повномасштабної війни Росії проти України 24 лютого 2022 року.

В першу чергу, в документі зазначається про те Україна продовжувала надавати пріоритет асоціації та подальшій інтеграції з ЄС на основі УА та зробила важливі кроки для її реалізації незважаючи на вторгнення Росії. Підкреслюється, що незважаючи на виклики, ключові реформи набули нового імпульсу. За словами високого представника ЄС Жозепа Борреля, нелегітимна та неспровокована військова агресія Росії проти України не відверне ЄС від підтримки програми реформ в Україні.⁶⁷

У висновках звіту згадуються важливі події як для внутрішньої, так і зовнішньої політики України, які мали місце протягом охопленого періоду. Зокрема, Європейська Комісія зазначає про створення Міжнародної Кримської платформи як консультативного координаційного формату з метою мирного припинення незаконної анексії Росією та тимчасової окупації півострова. Йдеться і про Закон про “деолігархізацію”, підписаний президентом України у

---

⁶⁶ Прудченко С. Копенгагенські критерії. Дніпропетровська обласна універсальна наукова бібліотека Центр Європейської Інформації. 2007. URL:http://ukrci.org/uploads/files/default/kopengagenskie_kriterii.pdf

⁶⁷ Ukraine: EU report notes important steps taken in implementation of reform agenda. Eu neighbors east. 2022. URL:<https://euneighbourseast.eu/news/latest-news/ukraine-eu-report-notes-important-steps-taken-in-implementation-of-reform-agenda/>

листопаді 2021 року, який передбачає обмеження щодо осіб, визнаних Радою національної безпеки і оборони (РНБО) олігархами.

Також згадується про те, що Україна ввела санкції проти ряду ЗМІ, пов'язаних з російськими інтересами. ЄК вважає, що свобода ЗМІ залишалася збереженою, але законодавство про аудіовізуальні засоби масової інформації, яке наближає українські правила до законодавства ЄС, все ще не прийняте, у тому числі щодо незалежності медіарегулятора, прозорості власності ЗМІ та рівних ринкових умов.⁶⁸

Інші реформи, про роботу над якими ЄК описує у звіті, є:

- Вказується, що у сфері правосуддя, верховенства права та боротьби з корупцією були прийняті ключові закони, спрямовані на реформування Вищої ради юстиції (ВРЮ) та відновлення діяльності Вищої кваліфікаційної комісії суддів (ВККС). Водночас Верховний Суд оскаржив у Конституційному Суді України окремі положення судової реформи, а саме створення перевірконого органу (Ради з етики ВРП);⁶⁹
- “Невирішеним викликом” у документі було названо термінову реформу Конституційного Суду (КСУ) (даний закон був прийнятий парламентом України у липні 2023 року із врахуванням усіх рекомендацій з боку Венеційської комісії);
- Зазначено, що законодавство щодо Національного агентства з питань запобігання корупції (НАЗК) було значною мірою відновлено, включаючи стримувальні санкції за подання недостовірних декларацій. Також було ухвалено новий закон про Національне антикорупційне бюро України (НАБУ). Проте процес відбору нового керівника Спеціалізованої антикорупційної прокуратури (САП) не завершився, а Агентство з

---

⁶⁸ JOINT STAFF WORKING DOCUMENT Association Implementation Report on Ukraine. European Commission. 2022.

URL:<https://www.eeas.europa.eu/sites/default/files/documents/Association%20Implementation%20Report%20on%20Ukraine%20-%20Joint%20staff%20working%20document.pdf>

⁶⁹ Там само

управління активами та повернення активів (АМРА) вже понад два роки не має постійного керівника.

- Вітаються зміни у сфері цифровізації, адже було досягнуто прогресу з ухваленням закону, який створює правову основу для системи управління справами для антикорупційних органів;
- ЄК бачить прогрес реформи Вищого антикорупційного суду (ВАКС), який “продовжує нарощувати солідний досвід”. Ще одним значним кроком у реформуванні системи боротьби з тяжкими економічними та фінансовими злочинами в Україні було створено Бюро економічної безпеки (БЕЗ);⁷⁰
- Констатується те, що уряд України прийняв нову стратегію реформування державного управління відповідно до принципів ОЕСР (Організація економічного співробітництва та розвитку) та Європейського державного управління, а також відновив прийом на державну службу на основі заслуг. Загальний закон про адміністративні процедури був прийнятий у лютому 2022 року; Було прийнято нову стратегію управління державними фінансами відповідно до методології державних витрат і фінансової звітності (PEFA);
- У звіті вказується, що фінансовий сектор України залишався прибутковим, незважаючи на вплив кризи Covid-19. Хоча події в Національному банку України (НБУ) викликали занепокоєння щодо незалежності центрального банку та банківського нагляду, а державні банки України продовжували стикатися з проблемами у сфері корпоративного управління;
- Вітається те, що у лютому 2021 року відбулося перше кримінальне провадження та арешт, пов’язаний із ймовірними шахрайствами (5,5 мільярдів доларів США) керівництвом ПриватБанку перед його націоналізацією у 2016 році, тоді як колишні власники та партнери банку продовжували використовувати українські судові процеси для підриву націоналізації банку.⁷¹

---

⁷⁰ Там само

⁷¹ Там само

Торгівля між ЄС та Україною також згадується у документі. Згідно із вищезгаданим звітом товарообіг між ЄС та Україною відновився у 2021 році після падіння у 2020 році, досягнувши 52,4 мільярди євро, що становить 100% зростання з моменту набрання чинності Поглибленої та всеосяжної зони вільної торгівлі (ПВЗВТ). ЄС залишається найбільшим торговельним партнером України.

Нижче зображено частку ЄС у структурі українського імпорту та експорту у 2022 році в порівнянні із 2021 роком. Дані вказують, що імпорт України з ЄС зріс на 10% (40% - 2021 рік та 50% у 2022 році), а експорт досяг позначки 24% від загального обсягу (39% - 2021 та 63% - 2022 рік). Найбільшими партнерами з експорту з-поміж держав-членів ЄС були такі країни як Польща - 15,2%, Румунія - 8,6% та Німеччина - 5,2%.⁷²

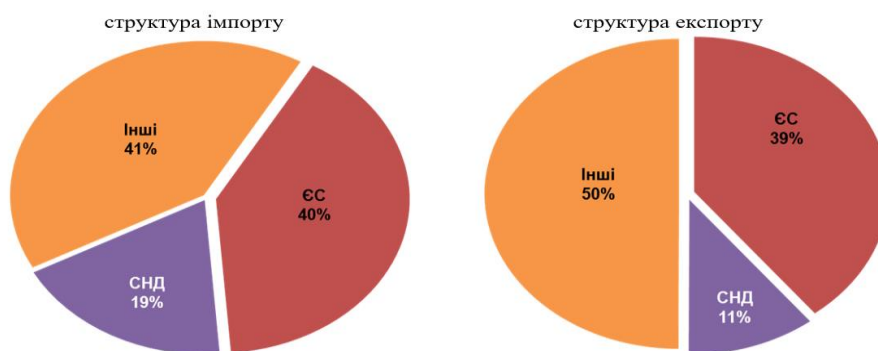
Рис. 4 Зміна географічної структури зовнішньої торгівлі України⁷³

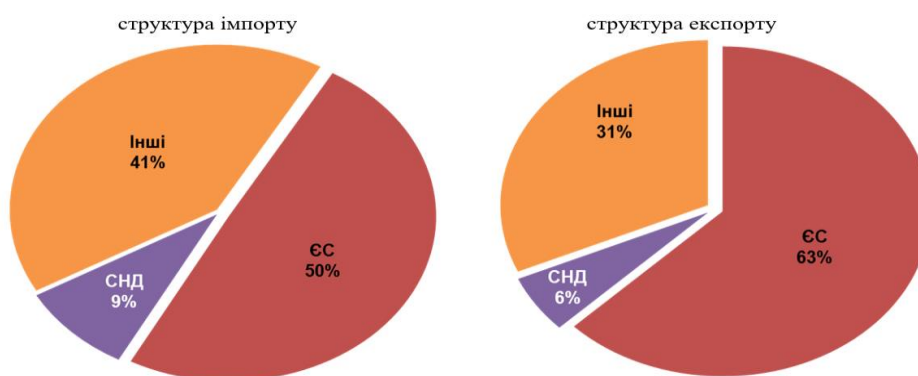
⁷² Зерно, паливо та товари для армії. Як зовнішня торгівля пережила 2022 рік. DeloUA. 2023.
URL:<https://delo.ua/economy/ak-zovnisnya-torgivlya-perezila-2022-rik-409712/>

⁷³ Там само

Січень-грудень 2021 року

Січень-листопад 2022 року

Також, обидві сторони погодили План пріоритетних дій для посилення реалізації ПВЗВТ, включаючи конкретні заходи для покращення доступу до ринку та сприяння торгівлі. Було досягнуто певного прогресу в підготовчій роботі щодо остаточної Угоди про оцінку відповідності та прийняття промислової продукції (АСАА) і в наближенні до законодавства ЄС про єдиний цифровий ринок.⁷⁴

Енергетика: “У цій сфері український оптовий ринок електроенергії продовжував працювати з деякими ознаками викривлення та маніпулювання ринком” - зазначається у звіті. Стратегічна мета підключення української енергомережі до континентально-європейської мережі (CEN) була головним пріоритетом для України в електроенергетиці. Також згадується, що у 2021 році було досягнуто незначного прогресу в екологічних реформах: розпочато діалог між Україною та ЄС щодо Зеленої угоди ЄС (EU Green Deal) та зеленої

⁷⁴ JOINT STAFF WORKING DOCUMENT Association Implementation Report on Ukraine. European Commission. 2022.

URL: <https://www.eeas.europa.eu/sites/default/files/documents/Association%20Implementation%20Report%20on%20Ukraine%20-%20Joint%20staff%20working%20document.pdf>

трансформації України, а також проведено дві розширені робочі сесії в Брюсселі та Києві.⁷⁵ Зазначається і про успіх у сфері цифрової трансформації. Україна стала однією з перших країн, чий цифрові сертифікати COVID-19 були визнані ЄС.

Комісар з питань сусідства та розширення Олівер Варгеї додав, що після рішення Європейської Ради надати Україні перспективу членства в ЄС і статус країни-кандидата, Україна повинна продовжувати реформи, особливо у сфері боротьби з корупцією, юстиції та верховенства права. Це включає ухвалення та імплементацію законодавства про процедуру добору суддів Конституційного Суду України (на сьогодні відповідний закон прийнято), ухвалення загального стратегічного плану реформування правоохоронного сектору, а також завершення реформи законодавчої бази для національних меншин та прийняття ефективного механізму впровадження.⁷⁶

У документі згадується також про те, що у квітні 2022 року український уряд опублікував власний звіт про виконання УА за 2021 рік та продовжив роботу над визначенням пріоритетів законодавчих реформ, пов'язаних із зобов'язаннями УА. Зазначається, що українське громадянське суспільство та незалежні медіа продовжують відігравати активну роль у просуванні та нагляді за реформами, а також моніторингу виконання Угоди про асоціацію.

Одним із найважливіших факторів, що визначає європейсько-українську співпрацю на цьому етапі є військова допомога ЄС. Через Європейський фонд миру (ЕФМ) ЄС на сьогодні виділив 5,6 мільярдів євро на військові потреби в якості допомоги Україні, в тому числі на летальне обладнання (3,1 мільярдів євро) і нелетальні товари (380 мільйонів євро).⁷⁷

У березні 2023 року ЄС погодився надати Україні 1 мільйон боєприпасів протягом року або з наявних запасів або шляхом спільних закупівель (пакет загальною вартістю 2 мільярди євро). ЄС також заснував

---

⁷⁵ Там само

⁷⁶ Там само

⁷⁷ Russia's War Against Ukraine: European Union Responses and U.S.-EU Relations. *Insight*. 2023. URL: <https://crsreports.congress.gov/product/pdf/IN/IN11897>

навчальну місію для Збройних Сил України. За оцінками ЄС, двостороння військова підтримка країн-членів становить понад 19 мільярдів євро.⁷⁸

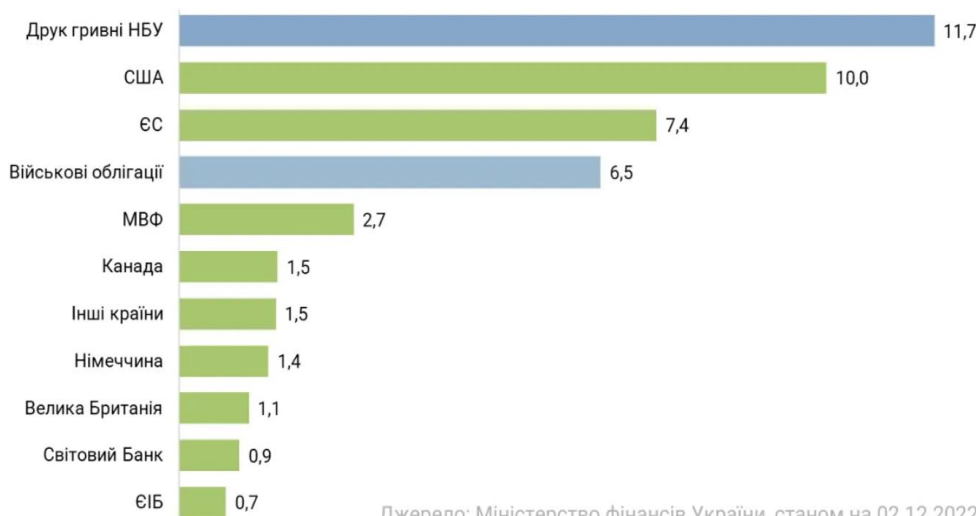
Станом на жовтень 2023 року ЄС, країни-члени та європейські фінансові установи спільно мобілізували 65 мільярдів євро фінансової, гуманітарної та екстреної допомоги для України. Зокрема, фінансова підтримка ЄС включає:

- 11,6 мільярдів євро, наданих або гарантованих бюджетом ЄС у 2022 році;
- 18 мільярдів євро фінансової допомоги ЄС на 2023 рік (у вигляді вигідних позик);
- 9,4 мільярдів євро від держав-членів.⁷⁹

За даними Міністерства фінансів України станом на 2 грудня 2022 року ЄС був другим міжнародним партнером України, після США, за сумою наданої (або обіцяної) допомоги, що фінансувала державний бюджет України у 2022 році.

Рис. 5 Фінансування держбюджету України з початку повномасштабного вторгнення РФ⁸⁰

Фінансування державного бюджету України з початку повномасштабної війни, млрд дол. США

⁷⁸ Там само

⁷⁹ Там само

⁸⁰ Союзники на мільярди доларів. Центр економічної стратегії. 2022. URL:<https://ces.org.ua/sojuzniki-na-miljardi-dolariv/>

Більше того, на сьогодні Євросоюз наклав на Росію 11 пакетів санкцій щодо російського уряду та фінансового, бізнесового, оборонного, технологічного та медіа-секторів. Обмеження включають:

- Замороження активів 245 юридичних осіб (включно з ключовими банками) та 1551 особи (переважно російських чиновників та еліти), на яких також поширюється заборона на в'їзд;
- Обмеження операцій з центральним банком Росії та блокування доступу до його резервних запасів;
- Накладення обмежень на борг і капітал певних банків і компаній;
- Заборона операцій з окремими російськими державними підприємствами військово-промислового комплексу;
- Відключення 10 провідних російських фінансових установ, включно зі Сбербанком, найбільшим банком Росії, від SWIFT (домінуючої у світі міжнародної системи обміну фінансовими повідомленнями);
- Розширення експортного контролю товарів і технологій подвійного використання;
- Заборона певного експорту в авіаційному, морському та технологічному секторах (наприклад, напівпровідників), а також експорт двигунів безпілотників і предметів розкоші до Росії.⁸¹

Також ЄС став хабом для ремонту вже пошкодженої на полі бою української техніки. Всі країни-члени надали притулок мільйонам біженцям з України, адаптовуючи своє законодавство під нові реалії для того, щоб надати українцям якомога кращі умови перебування. Під час періоду бомбардувань енергетичної інфраструктури України Росією ЄС надсилав тисячі дизельних генераторів та іншої техніки для відбудови чи ремонту енергетичних об'єктів України.⁸² На дипломатичній арені ЄС також всіляко підтримує позицію України, намагаючись тиснути на треті країни, які через ті чи інші причини поки

---

⁸¹ Russia's War Against Ukraine: European Union Responses and U.S.-EU Relations. *Insight*. 2023. URL: <https://csrreports.congress.gov/product/pdf/IN/IN11897>

⁸² Країни ЄС надали Україні вже понад тисячу генераторів. Укрінформ. 2022. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-uarazom/3640516-kraini-es-nadali-ukraini-vze-ponad-tisacu-generatoriv.html>

зберігають нейтралітет щодо війни РФ, як от Індія, Китай чи держави Латинської Америки.

На крайньому саміті Україна-ЄС, який відбувся 3 лютого 2023 року в Києві, президентка Єврокомісії Урсула фон дер Ляєн та президент Європейської Ради Шарль Мішель запевнили Володимира Зеленського у “незворотності євроінтеграційного процесу України”. Зокрема, предметом переговорів було питання часових рамок початку переговорів про вступ, а також було схвалено план пріоритетних дій ЄС на 2023-2024 роки щодо інтеграції України до внутрішнього ринку Євросоюзу. Також, українська сторона наполягала на посиленні антиросійських санкцій ЄС та висловила прохання надати Україні далекобійні ракети, які можуть зіграти важливу роль на полі бою.⁸³

Молдова. Річний моніторинговий звіт Європарламенту щодо Молдови, який був опублікований у травні 2022 року, став першим звітом цієї інституції щодо будь-якої з асоційованих країн Східного партнерства з початку повномасштабного вторгнення РФ в Україну. У ньому європарламентарі закликали ЄС до більш стратегічного підходу до співпраці з Республікою Молдова та створення на рівні Європейської Комісії Групи підтримки Республіки Молдова за зразком Групи підтримки України, яка надає необхідну технічну допомогу для підтримки реформ.⁸⁴

Європейський парламент привітав подання Республікою Молдова заявки на членство в Європейському Союзі 3 березня 2022 року та закликав працювати над наданням Молдові статусу кандидата відповідно до статті 49 ДЄС (Договір про Європейський Союз). За висновками європарламентарів ЄС повинен почати інтегрувати її до єдиного ринку.

---

⁸³ Саміт Україна-ЄС у Києві завершився. Головні підсумки. BBC News Україна. 2023.
URL:<https://www.bbc.com/ukrainian/news-64513726>

⁸⁴ McAllister D. The annual implementation report on the EU association agreement with the Republic of Moldova. 2022.

У звіті також визнається велика економічна напруга, яку переживає Молдова після початку великої війни РФ проти України, що призвело до порушення торгівлі з трьома її важливими партнерами (Росія, Україна та Білорусь) і подальшої макроекономічної нестабільності, адже зріс рівень інфляції (приблизно 20%), що негативно вплинуло на купівельну спроможність молдавського народу. Тому він закликав міжнародні фінансові інституції та ЄС надати додаткову фінансову підтримку для стабілізації макроекономічної ситуації в країні та забезпечення її подальшого розвитку.⁸⁵

У питанні Придністровського регіону Європарламент підтримує всеосяжне та мирне врегулювання на основі суверенітету та територіальної цілісності Республіки Молдова в межах її міжнародно визнаних кордонів та з особливим статусом для регіону.⁸⁶

Крайній звіт Європейської Комісії від 26 січня 2023 року про впровадження асоціації в Республіці Молдова був оприлюднений вже після надання державі статусу кандидата та охоплює період після останнього звіту 13 жовтня 2021 року, перед черговим засіданням Ради асоціації ЄС-Молдова 7 лютого 2023 року.

Вищезгаданий висновок Комісії містить дев'ять кроків, які Молдова повинна зробити для подальшого прогресу на шляху інтеграції.

Таблиця 3. Чинні вимоги ЄС до Молдови після надання статусу країни-кандидата на вступ⁸⁷

1. Завершити основні кроки нещодавно розпочатої комплексної реформи системи правосуддя;
2. Усунути недоліки у сферах, в яких вони виявлені ОБСЄ, Радою Європи чи Венеціанською комісією;

⁸⁵ Там само

⁸⁶ Там само

⁸⁷ Шлях Молдови до ЄС: пліч-о-пліч з Україною. Українська призма. 2023. URL:<https://prismua.org/shliah-moldovy-do-yees/>

3. Виконувати зобов'язання боротися з корупцією на всіх рівнях;
4. Реалізувати зобов'язання щодо “деолігархізації”;
5. Посилити боротьбу з організованою злочинністю на основі детальної оцінки загроз;
6. Підвищити спроможності здійснювати реформи та надавати якісні державні послуги;
7. Завершити реформу управління державними фінансами;
8. Посилити залучення громадянського суспільства до процесів прийняття рішень на всіх рівнях;
9. Зміцнювати захист прав людини.

Молдова швидко розробила План дій із реалізації вищезгаданих дев'яти кроків. Вже 4 серпня 2022 року його ухвалила новостворена Національна комісія з питань євроінтеграції на чолі з президенткою. Було створено новий механізм координації дій і позицій Молдови в процесі інтеграції в ЄС.⁸⁸ Також, у своїх висновках від червня 2022 року Європейська Рада доручила Комісії відстежувати прогрес Молдови у виконанні кроків і узгодженні з усім накопиченим законодавством ЄС.

У звіті зазначається, що влада Молдови рішуче засудила загарбницьку війну Росії проти України, але не приєдналася до санкцій ЄС. Вітається те, що Молдова внесла свій внесок у ініціативу “Шляхи солідарності ЄС-Україна”, сприяючи транзиту зерна та палива, а також транспортуванню інших товарів між Молдовою, Україною та ЄС. Зусилля уряду Молдови на підтримку України отримали широку міжнародну оцінку.⁸⁹

⁸⁸ Association Implementation Report on the Republic of Moldova. European Commission official website. 2023. URL:https://www.eeas.europa.eu/sites/default/files/documents/ST-6094-2023-INIT_en.pdf

⁸⁹ Там само

Єврокомісія задоволена президентськими виборами 2020 року та достроковими парламентськими 2021 року після яких вперше в історії Молдови всі ключові інституції погоджувалися із зовнішньополітичною орієнтацією країни. ЄК визнає, що нова влада зробила рішучі кроки для покращення функціонування судової системи, зокрема ухваливши поправки до Конституції та започаткувавши процес попередньої перевірки. Проте, вказує, що необхідні подальші зусилля для забезпечення прозорості, доброчесності та підзвітності в секторі юстиції. Попри те, що були зроблені перші кроки для боротьби з корупцією, ЄС все ще серйозно занепокоєний і хоче бачити подальші зусилля для передачі справ про корупцію до суду та їх ефективного переслідування. Окремо зазначається, що на загальний прогрес у реформах вплинули численні кризи, що накладалися одна на одну, що виявило слабку інституційну спроможність і брак людських ресурсів у державному управлінні.⁹⁰

Європейська Комісія зазначає, що у галузі торгівлі ЄС продовжував зміцнювати свою роль як основного торговельного партнера Молдови. У першому півріччі 2022 року він досяг рекордного рівня - 51% у загальному товарообігу (61,6% від загального експорту та 45,9% від загального імпорту). У відповідь на порушення торгівлі зі східними партнерами Молдова отримала тимчасову лібералізацію торгівлі сімома ключовими молдавськими сільськогосподарськими продуктами на єдиному ринку ЄС. Сторони також підписали тимчасову Угоду про лібералізацію автомобільного транспорту, щоб підтримати переформатування торгівлі Молдови на ЄС через війну Росії проти України.⁹¹

У висновках звіту також згадується про те, що після енергетичної кризи восени 2021 року та початку агресивної війни Росії проти України ЄС посилив свою підтримку Молдови. Він надав увесь свій інструментарій заходів підтримки, включаючи макрофінансову, гуманітарну та бюджетну допомогу, в рамках Механізму цивільного захисту ЄС і продовжуючи двосторонні та

---

⁹⁰ Там само

⁹¹ Там само

регіональні програми. Крім того, щоб підтримати Молдову в невизначеному регіональному контексті, ЄС посилив співпрацю та підтримку сектору безпеки та оборони Молдови. Було мобілізовано заходи реагування на кризу для покращення кібербезпеки та боротьби з дезінформацією, було відновлено дослідження гібридних ризиків, а підтримку в рамках Європейського фонду миру було значно збільшено.⁹²

Проте, енергетичний сектор Молдови все ще є однією з головних вразливих місць економіки, яка на станом на 2022 рік на 99% залежала від російського газу. Хоча уряд продовжив газовий контракт із “Газпром” у жовтні 2021 року, ціна на газ зросла з 458 дол. США за 1000 м³ у грудні 2021 року до 687 дол. США у січні 2022 року та досягла майже 1200 дол. США у квітні 2022 року.⁹³ Уряд напряду субсидував тариф для споживачів протягом холодного періоду, які були в основному покриті за рахунок коштів, які ЄС надавав у якості грантів. Питання боргів за газ, які “Газпром” пред'являє перед Молдовою (близько 700 мільйонів дол.) і Придністровським регіоном (близько 7 мільярдів дол.), поки залишається невирішеним. Це створює ризики припинення постачання газу.

Варто зазначити, що владою Молдови робляться кроки, щоб зменшити залежність від російського газу як через електромережі, так і проекти газопостачання. З березня 2022 року електроенергетична мережа України та Молдови синхронізована з континентальною мережею ENTSO-E (Європейська мережа системних операторів передачі електроенергії), що може підтримувати стабільність їх енергосистем у надзвичайних ситуаціях. Крім того, у березні 2022 року Молдова розпочала будівництво високовольтної лінії електропостачання з Румунією Вулканешти-Кишинів. Фінансування надходить від Європейського банку реконструкції та розвитку, Європейського інвестиційного банку, ЄС та групи Світового банку. Коли цей проект об'єднання електроенергії буде

---

⁹² Там само

⁹³ Energy security at the edge — how vulnerable is Moldova? Zentrum Liberale Moderne. 2022. URL:<https://libmod.de/en/energy-sec-at-edge-moldova/>

завершено у 2026 році, Молдова зможе досягти більшої енергетичної автономії від поставок російського газу. До того ж, румунський системний оператор Transgaz побудував новий 120-кілометровий трубопровід, який з'єднає ключові центри споживання Молдови з румунською системою, створюючи таким чином альтернативну інфраструктуру.⁹⁴ Також, Молдова має бути включена до нової схеми ЄС щодо спільної платформи закупівель газу.⁹⁵

2022 рік був найактивнішим щодо візитів високого рівня ЄС до Молдови. Після спільного візиту Високого представника Борреля та комісара Варгеї в березні 2022 року відбувся візит президента Європейської Ради Мішеля, візити комісарів Ленарчича, Валеана, Йоханссона і Хана, а також президентки Європейської Комісії Урсули фон дер Ляйен і комісара Сімсона. Відбулися візити і високопосадовців держав-членів ЄС.

Одним із найважливіших рішень ЄС щодо України та Молдови стало те, що 8 листопада 2023 року Європейська комісія надала рекомендацію Європейській Раді розпочати переговори про вступ з обома країнами.⁹⁶ ЄК наголошує, що рішення було прийняте на основі проведених реформ Києвом та Кишиневом після отримання статусу країн-кандидатів.

ЄК зазначає, що український уряд і парламент продемонстрували рішучість у досягненні суттєвого прогресу у виконанні 7 кроків Висновку Європейської Комісії щодо заявки України на членство в ЄС. У звіті вітається запровадження прозорої системи попереднього відбору суддів Конституційного Суду та реформування органів судового управління. Комісія визнає, що Україна зробила позитивні кроки в ширшій і системній боротьбі з впливом олігархів, а також високо оцінює спроможність країни досягти прогресу в узгодженні з *acquis* ЄС, навіть під час війни.⁹⁷

---

⁹⁴ Там само

⁹⁵ Emerson M., Cenusă D., Blockmans S., Akhvlediani T. OPINION ON MOLDOVA'S APPLICATION FOR MEMBERSHIP OF THE EUROPEAN UNION. CEPS Policy Insights. 2022. URL: <https://www.ceps.eu/wp-content/uploads/2022/05/CEPS-PI2022-18-Moldova-EU-membership.pdf>

⁹⁶ Commission adopts 2023 Enlargement package, recommends to open negotiations with Ukraine and Moldova. European Commission official website. 2023. URL: https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/news/commission-adopts-2023-enlargement-package-recommends-open-negotiations-ukraine-and-moldova-grant-2023-11-08_en

⁹⁷ Там само

Молдова, також досягла значного прогресу у виконанні 9 кроків, викладених у Висновку ЄК. Зокрема, йдеться про такі реформи:

- Початок комплексної реформи правосуддя, включно з оцінкою відомих суддів і прокурорів;
- Реформування антикорупційних органів;
- Прийняття плану дій з деолігархізації;
- Запровадження нового законодавства про створення механізму конфіскації, за допомогою якого країна буде боротися з організованою злочинністю;
- Прийняття стратегії державного управління;
- Реформування управління державними фінансами та прийняття законодавства щодо реформування державних закупівель;
- Посилення участі громадянського суспільства в процесі прийняття рішень.⁹⁸

Крім того, ЄК рекомендує, щоб Рада ухвалила рамки переговорів, після того як Україна та Молдова ухвалять певні ключові заходи. Комісія доповість Європейській Раді до березня 2024 року про прогрес, пов'язаний із цими заходами.

Отже, відносини України та Молдови з ЄС набули якісно нового характеру після набуття статусу країн-кандидатів на вступ. Їхній діалог значно посилюється та інтенсифікується. Постачання зброї Україні для відбиття російської агресії, дипломатична, гуманітарна та фінансова допомога є характерними рисами двосторонніх відносин ЄС та України на даному етапі.

Отримавши вимоги Європейської Комісії уряди України та Молдови почали активно працювати над їх втіленням для того, щоб Європейський Союз зміг відкрити процес переговорів про приєднання, а країни відповідали відповідним нормам. Здебільшого, Євросоюз зробив наголос на впровадженні необхідних реформ у сфері правосуддя, державного управління, фінансів, прав

---

⁹⁸ Там само

людини, верховенства права, а також боротьби з корупцією та організованою злочинністю. Через 17 місяців після надання статусу країн-кандидатів успіх у впровадженні вищезгаданих реформ був високо оціненим Європейською Комісією, яка 8 листопада 2023 року рекомендувала Європейській Раді розпочати переговори про вступ з Україною та Молдовою.

Висновки до 2 розділу

Після підписання Угод про асоціацію у 2014 році відносини України та Молдови з ЄС вийшли на якісно новий рівень. Навіть без реальної перспективи вступу УА забезпечували можливість досягнення гідної політичної та економічної інтеграції унікального зразка, якого ЄС не мав із жодними іншими державами-сусідами. Програма Повної та всеосяжної зони вільної торгівлі відкривала ринок ЄС для обох країн та була націлена на якомога тісну співпрацю. Наближення національних стандартів та законодавства до європейського було метою імплементації УА, що вимагало здійсненню численних реформ та нововведень. Європейська Комісія, публікувала регулярні звіти щодо впровадження УА в реальну політику Україною та Молдовою. Попри те, що швидких змін не відбулося, обидві країни все ж поступово запроваджували необхідні реформи.

Україна вже досягла успіхів у наближенні до *acquis communautaire* (“надбання спільноти” - правова система Європейського Союзу) та продемонструвала спроможність проводити жорсткі реформи. Українська влада розробила рамки для посилення внутрішнього банківського нагляду та правил рекапіталізації. Український енергетичний сектор також поступово лібералізується. Очікується, що реформи сприятимуть інвестиціям у застарілу енергетику та інфраструктуру, а також зростатимуть інвестиції у відновлювані джерела енергії. Україна багато зробила для усунення технічних бар’єрів у торгівлі та вдосконалення практики державних закупівель, статистики та обміну інформацією, оподаткування, захисту прав споживачів і телекомунікацій.

Прогрес у імplementації Угод про асоціацію між ЄС та Молдовою показав, що вже існує значний ступінь готовності до процесу приєднання. Молдова частково реалізувала важливу програму реформ, особливо щодо судової системи та верховенства права.

Після надання статусу країн-кандидатів на вступ в ЄС, обидві країни почали втілювати вимоги Європейської комісії, виконання яких є необхідним для початку переговорів про вступ. Характерною особливістю відносин ЄС та України на цьому етапі є постачання останній зброї, боєприпасів, а також всебічної фінансово-економічної, гуманітарної та дипломатичної підтримки.

На сьогодні, Євросоюз є найбільшим торговельним партнером Молдови, а також важливим бенефіціаром фінансово-економічної допомоги країні. Ще, ЄС відіграє значну роль у підтримці енергетичного сектору держави.

Важливою ознакою прогресу у відносинах ЄС з Україною та Молдовою стало рішення Європейської Комісії про рекомендацію Європейській Раді розпочати переговори про вступ з обома країнами. ЄК високо оцінила впровадження вимог Євросоюзу, які були поставлені після надання статусу країн-кандидатів у червні 2022 року.

РОЗДІЛ 3. ПЕРСПЕКТИВИ ВСТУПУ УКРАЇНИ ТА МОЛДОВИ В ЄС

3.1. Основні проблеми, що стоять на заваді вступу перед обома країнами

На сьогодні, існують певні проблеми, які стоять на заваді вступу України та Молдови в ЄС, більшість з яких є спільними для обох країн-кандидатів. Їх можна поділити на внутрішні - ті, які стосуються стану справ всередині держав, а саме законодавства, реформ, розвитку демократичних інституцій, економічно-соціальних питань і тд. та зовнішні - проблеми, вирішення яких не залежить лише від Києва та Кишинева, а й частково від третіх сторін, в першу чергу ЄС. Якщо першу групу перепон країни можуть подолати відносно самостійно, за наявності політичної волі, що супроводжуватиметься реальними діями, то на розв'язання проблем, які мають зовнішній характер, Україна та Молдова можуть лише впливати як одна із сторін, а їх усунення може відбутися лише при взаємодії з іншими міжнародними акторами.

Першою та очевидною перепоною є те, що державам необхідно здійснити низку реформ, аби наблизити своє національне законодавство до європейського, що, у свою чергу, забезпечило б верховенство права та демократичних принципів у країнах. З одного боку, процес наближення законодавства є відносно простим і досить просунутим у деяких сферах Молдови та України. З іншого боку, реалізація, особливо із залученням бізнесу та державних органів, буде складнішою - в Україні через війну, а в Молдові - через обмежені можливості держави. Україна продовжує стикатися із системною корупцією, одночасно відбиваючись від російської агресії. Корупція стала загрозою безпеці, не в останню чергу тому, що вона ставить у центр уваги поведінку влади, оскільки Україна залежить від військової та економічної підтримки Заходу. Проте, ЄС має потужну позицію для підтримки зусиль Києва щодо реформ, оскільки через розділи *acquis* про судову систему, правосуддя,

свободу та безпеку ЄС може ретельно перевіряти та вимагати фундаментальних реформ, необхідних для приборкання корупції.⁹⁹

Проте, внутрішні виклики не є основними причинами, які можуть перешкоджати розвитку інтеграції, адже Україна та Молдова продемонстрували політичну волю до змін та реформ, особливо після надання статусу країн-кандидатів влітку 2022 року. Обидні країни досить швидко розпочали втілення в життя вимог, які ЄС поставив перед ними аби початок переговорів про вступ став реальністю. Вже відомо про позитивне рішення Європейської Комісії щодо рекомендації Європейській Раді розпочати переговорний процес щодо приєднання з Україною та Молдовою. Київ сподівається, що рішення ЄР буде позитивним. За словами заступника керівника Офісу Президента України Ігоря Жовкви Володимир Зеленський, після зустрічі із прем'єр-міністром Бельгії, країни, яка буде головує в Раді ЄС у першому півріччі 2024-го, вважає, що фактичні переговори про вступ розпочнуться на початку наступного року.¹⁰⁰

Чи не найбільшою зовнішньою проблемою на сьогодні є відсутність чітко сформованої стратегії ЄС щодо приєднання нових членів в найближчому майбутньому. Це стосується перш за все України та Молдови, а також таких країн Західних Балкан, як Чорногорія, Сербія, Албанія, Північна Македонія та Боснія і Герцеговина. Дискусія про реформування ЄС та шляхи розвитку подальшого розширення тільки набирає обертів. У той час як Молдову можна порівняти з країнами Західних Балкан за розміром, Україна значно більша, а це означає, що її вступ до ЄС матиме відповідно більший вплив на функціонування, політику та фінанси союзу. Під час розширення ЄС у 2004 та 2007 роках, коли до ЄС увійшло дванадцять нових держав, Польща була найбільш густонаселеною країною-кандидатом із 38 мільйонами людей. Населення довоєнної України становило понад 40 мільйонів осіб. Таким чином, Україна

---

⁹⁹ Overcoming EU Accession Challenges in Eastern Europe: Avoiding Purgatory. *Carnegie Europe*. 2023. URL: <https://carnegieeurope.eu/2023/06/28/overcoming-eu-accession-challenges-in-eastern-europe-avoiding-purgatory-pub-90039>

¹⁰⁰ Переговори про вступ України до ЄС почнуться у 2024 році — ОП. *Українська правда*. 2023. URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2023/10/11/7423683/>

може стати шостою за чисельністю населення країною-членом ЄС із величезним сільськогосподарським сектором і значною промисловою галуззю, особливо якщо Київ поверне нині окупований регіон Донбасу.¹⁰¹

Країни-члени ЄС все ще залишаються розділеними щодо потенційного вступу нових членів. У травні 2022 року президент Франції Еммануель Макрон заявив, що Україні знадобляться десятиліття, щоб приєднатися до ЄС.¹⁰² Згодом, він все ж прийняв політику розширення з геополітичних причин, просуваючи ідею “Європи різних швидкостей”. Іноді можна почути аргумент, що оскільки Західні Балкани довго чекали, Молдова та Україна повинні пройти через такий же тривалий процес і, безумовно, не зможуть їх випередити, незалежно від їхніх показників.¹⁰³ Особливого підходу з боку ЄС та України потребує позиція Угорщини. Як відомо, Будапешт відмовляється надавати будь яку військову чи фінансову допомогу Києву у боротьбі з російською агресією. Попри те, що країна висловила прихильність до ідеї прискореного вступу України в ЄС на початку повномасштабного вторгнення РФ, згодом вона зайняла доволі проросійську позицію та почала чинити сильний спротив при запровадженні антиросійських санкцій Європейським Союзом. Прем’єр-міністр Угорщини Віктор Орбан неодноразово бачився із Володимиром Путіним протягом 2022-2023 років, а також відомий своїми антиукраїнськими висловлюваннями. Для прикладу, у червні 2023 року, він висловив думку про те, що вважає перемогу України над Росією неможливою, тому, за його словами, Києву необхідно сідати за стіл переговорів та домовлятися із Москвою.¹⁰⁴ Щодо руху в ЄС - 18 листопада 2023 року, під час з’їзду очолюваної ним партії “Фідес” В. Орбан заявив, що “Україна

---

¹⁰¹ Overcoming EU Accession Challenges in Eastern Europe: Avoiding Purgatory. *Carnegie Europe*. 2023. URL:<https://carnegieeurope.eu/2023/06/28/overcoming-eu-accession-challenges-in-eastern-europe-avoiding-purgatory-pub-90039>

¹⁰² Там само

¹⁰³ Там само

¹⁰⁴ Орбан заявив, що Україна не зможе перемогти Росію і що є речі, важливіші за свободу. Суспільне новини. 2023. URL:<https://suspilne.media/562031-orban-zaaviv-so-ukraina-ne-zmoze-peremogti-rosiu-i-so-e-rci-vazlivisi-za-svobodu-u-mzs-vidpovili/>

знаходиться на відстані світлових років від членства в організації”¹⁰⁵. З огляду на таку політику угорського уряду ЄС повинен знайти шляхи задля покращення діалогу з Будапештом, або ж застосувати методи тиску та відповідних санкцій, які зроблять стратегію блокування тих чи інших рішень стосовно інтеграції України неможливою, або ж надзвичайно не вигідною.

Наступна проблема, яка часто обговорюється, полягає в тому, чи мають країни-кандидати розв'язати невирішені конфлікти щодо спірних регіонів і пов'язане з цим питання державності до вступу. Через труднощі, що виникли під час приєднання розділеного острова Кіпр, держави-члени прийняли як політичний принцип необхідність вирішення всіх територіальних суперечок до приєднання. Тому, наприклад, є діалог між Сербією та Косово за сприяння ЄС.

Як для Молдови, так і України існують територіальні суперечки, які неможливо вирішити без взаємодії із третьою стороною - Росією. У Молдові, яка набагато менша за Україну, але також переважно сільськогосподарська, найбільшою проблемою є саме реінтеграція Придністров'я. Регіон скористався економічною зв'язністю та доступом до єдиного ринку ЄС, ставши частиною ПВЗВТ Молдови, але ця зв'язаність ще не перетворилася на політичне взаєморозуміння між Тирасполем і Кишиневом. Занепокоєння викликають непояснені диверсійні акти проти інфраструктури в Придністров'ї 24-25 квітня 2022 року, у результаті яких було пошкоджено будівлю охоронного агентства та телекомунікаційні опори. Росія, Молдова та Україна заперечують свою відповідальність. Останні не можуть бути зацікавлені в такому розвитку подій. Чого не можна сказати про Росію, яка є вірогідним джерелом операцій під “фальшивим прапором”, спрямованих на дестабілізацію.¹⁰⁶ Сьогодні зрозуміло, що результат війни Росії в Україні сформує позицію Придністров'я по відношенню до Молдови, тому що поразка Росії в Україні дозволить Молдові

---

¹⁰⁵ Орбан: Україна знаходиться на відстані світлових років від ЄС, ми протистоїмо її членству. УНІАН. 2023. URL:<https://www.unian.ua/world/orban-ukrajina-znahoditsya-na-vidstani-svitlovih-rokiv-vid-yes-mi-protistojimo-jiji-chlenstvu-12460116.html>

¹⁰⁶ Emerson M., Cenusa D., Blockmans S., Akhvlediani T. OPINION ON MOLDOVA'S APPLICATION FOR MEMBERSHIP OF THE EUROPEAN UNION. CEPS Policy Insights. 2022. URL:<https://www.ceps.eu/wp-content/uploads/2022/05/CEPS-PI2022-18-Moldova-EU-membership.pdf>

зменшити загрози з боку Придністров'я та, можливо, реінтегрувати регіон у довгостроковій перспективі, наприклад, за активного посередництва Європейського Союзу.

Триваюча російсько-українська війна є найбільшим викликом для європейської інтеграції України, адже станом на лютий 2023 року Росія окупувала близько 18% території держави.¹⁰⁷ На сьогодні, РФ є найбільшою загрозою європейській системі безпеки. Для ЄС, досвід розвитку інтеграційного процесу із країною, яка перебуває у стані війни, без сумніву, є одним із найскладніших в його історії. Для України, успішна інтеграція сьогодні безпосередньо залежить від розвитку подій на полі бою. Ситуація могла би бути дещо простішою якби західні союзники України, перш за все США, прийняли рішення про надання українській армії всієї необхідної зброї за допомогою якої вона нанесли б швидкої поразки російським військам звільнивши всі окуповані території починаючи з 2014 року. Такий розвиток подій поки що є малоімовірним в силу різноманітних причин, що зумовлені в першу чергу геополітичними мотивами. Ще одним стримуючим фактором є страх Заходу перед російським ядерним арсеналом, що знаходиться у розпорядженні режиму, який часто вдається до прийняття не зовсім раціональних рішень. До того ж, російська пропаганда постійно згадує про застосування ядерної зброї у разі “перетину червоних ліній”.

Затяжна війна або її замороження є одним із найнегативніших сценаріїв для України, адже це означатиме і затримку вступу в ЄС. Київ не збирається йти на територіальні поступки Москві, так як пріоритетом для України є приєднання у межах міжнародно визнаних кордонів 1991 року. Війна на виснаження, яку планує вести РФ, поставить перед Києвом та Брюсселем ще більше викликів щодо того яким чином та в яких часових рамках розвиватиметься процес вступу країни до Євросоюзу.

---

¹⁰⁷ 18% України досі окуповані Росією, – Зеленський. Львівський портал. 2023.
URL:<https://portal.lviv.ua/news/2023/02/18/18-ukrainy-dosi-okupovani-rosiiei-zelenskyj>

Проте, Україна, а також Молдова вважають, що як би ЄС не хотів, щоб ці суперечки були вирішені, він не може дозволити, щоб його процедури розширення стали заручниками Росії та переконані, що такі питання повинні вирішуватися паралельно. Саме на такий розвиток подій розраховує Київ, проте, яке рішення прийме Євросоюз не відомо.

Таким чином, з огляду на вищеназвані проблеми, які стоять на заваді вступу України та Молдови в ЄС можна зробити висновок, що процес інтеграції буде складним. Питання внутрішньополітичного характеру не є основною перепоною, на відміну від проблем, що несе за собою порушення суверенітету та територіальної цілісності обох країн Росією. Дискусія про потребу у реформуванні ЄС та можливість початку цього процесу також відіграє важливу роль при визначенні часових рамок та шляхів приєднання України та Молдови до організації.

3.2 Можливі сценарії розвитку процесу інтеграції для України та Молдови

Приєднання України, меншою мірою Молдови, є гарячою темою серед європейських аналітиків та політиків. Досі точаться дебати про те, що може означати на практиці приєднання до складу ЄС країни, яка перебуває у стані війни. ЄС заявляє, що Україна та Молдова стануть членами Європейського Союзу у майбутньому. Проте, коли та яким шляхом досі чітко не зрозуміло. Час для проведення реформ та наближення національних законодавств обох країн до європейського є лише однією із причин неоднозначного бачення. Чи не основною проблемою є відсутність спільної та злагодженої стратегії щодо вступу України та Молдови у Брюсселі, адже приєднання таких економічно слабких, великих (у випадку України) держав, які мають територіальні суперечки із третьою стороною ставить багато викликів перед організацією. До того ж, ЄС - це багатонаціональне утворення, де кожна держава має свій голос і керується своїми національними інтересами. Саме дилема щодо послідовності дій є найважливішою сьогодні - реформування Євросоюзу, а вже потім

приєднання нових членів, чи все ж навпаки? Або ж взагалі запустити обидва процеси одночасно?

Процес вступу до ЄС визначено у статті 49 Договору про Європейський Союз (ДЄС) наступним чином: “Будь-яка європейська держава, яка поважає цінності, зазначені у статті 2, і зобов’язується їх просувати, може подати заявку на членство в Союзі. Європейський парламент і національні парламенти повинні бути повідомлені про цю заявку. Держава-заявник направляє свою заявку до Європейської Ради, яка приймає рішення одноголосно після консультації з Європейською Комісією та після отримання згоди Європейського парламенту, який приймає рішення більшістю своїх членів”.¹⁰⁸ У рамках цієї правової бази процес вступу рухається за послідовністю із дев’яти політичних та адміністративних кроків, які зазначені в офіційному документі ЄС (Таблиця 4). Немає фіксованого графіка, але останній випадок приєднання Хорватії є одним із прикладів, коли від моменту подання Хорватією своєї заявки до безпосереднього приєднання до ЄС пройшло десятиліття, з 2003 по 2013 рік.¹⁰⁹

Таблиця 4. Кроки в процесі вступу до ЄС¹¹⁰

1. Країна подає заявку до Європейської Ради.
2. Європейська Комісія надає висновок щодо заявки.
3. Країни-члени ЄС одноголосно вирішують про надання країні статусу кандидата.
4. Після виконання умов переговори про приєднання відкриваються за згодою всіх держав-членів.
5. Європейська Комісія пропонує проект рамок переговорів як основу для переговорів, які потім мають прийняти держави-члени.

¹⁰⁸ Emerson M., Cenusă D., Blockmans S., Akhvediani T. OPINION ON MOLDOVA’S APPLICATION FOR MEMBERSHIP OF THE EUROPEAN UNION. CEPS Policy Insights. 2022. URL: <https://www.ceps.eu/wp-content/uploads/2022/05/CEPS-PI2022-18-Moldova-EU-membership.pdf>

¹⁰⁹ Там само

¹¹⁰ Там само

6. Під час переговорів, які структуровані відповідно до кластерів і розділів, країна готується до впровадження законів і стандартів ЄС. Усі країни-члени ЄС повинні одностайно погодитися, що всі вимоги були дотримані в кожному випадку.

7. Після завершення переговорів у всіх сферах Європейська Комісія дає свій висновок щодо готовності країни стати державою-членом.

8. На основі цього висновку держави-члени ЄС вирішують закрити переговорний процес. Європейський парламент також має дати свою згоду.

9. Усі країни-члени ЄС і країни-кандидати підписують і ратифікують Угоду про приєднання, яка дає країні змогу стати державою-членом ЄС.

Після повномасштабного вторгнення РФ в Україну та подання заявки на вступ в ЄС Київ запропонував так званий “пришвидшений шлях” вступу в ЄС, який міг би зайняти значно менше часу ніж стандартний. Цю ініціативу активно підтримувала Польща, Словенія, Словаччина, Чехія, Болгарія та країни Балтії.¹¹¹ 1 березня 2022 року на користь прискореного процесу вступу України в ЄС висловився і міністр закордонних справ Угорщини Петер Сіярто.¹¹² Проте, за результатами неформального саміту Європейської Ради в Парижі 10-11 березня 2022 року лідери ЄС не підтримали “пришвидшену процедуру”, хоч і визнали європейський вибір України.¹¹³

2 жовтня 2023 року до Києва прибули міністри та високопосадовці МЗС 27 країн-членів ЄС, а також Верховний представник ЄС із закордонних справ і політики безпеки Жозеп Боррель і єврокомісар з питань сусідства та розширення

¹¹¹ Presidents of 8 EU states call for immediate talks on Ukrainian membership. *Reuters*. 2022.

URL:<https://web.archive.org/web/20220327224804/https://www.reuters.com/world/europe/presidents-8-eu-states-call-immediate-talks-ukrainian-membership-2022-02-28/>

¹¹² Угорщина підтримала прискорений вступ України до ЄС. Європейська правда. 2022.

URL:<https://www.eurointegration.com.ua/news/2022/03/1/7134982/>

¹¹³ Заявка України на членство в ЄС: нова парадигма розширення ЄС? НІСД. 2022.

URL:<https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/zayavka-ukrayiny-na-chlenstvo-v-yes-nova-paradyhma-rozshyrennya-yes>

Олівер Варгеї. Цей візит, який політично об'єднав усі країни ЄС, є безпрецедентним і мав на меті продемонструвати, що Україна залишається пріоритетом для Європейського Союзу.¹¹⁴

Напередодні вищезгаданого візиту міністри, відповідальні за європейські справи з усіх держав-членів ЄС, зібралися в Іспанії (яка головувала в Раді ЄС), щоб обговорити яким чином має тривати нова хвиля розширення, до якої, ймовірно, включать Україну та Молдову. Ця зустріч стала першою офіційною дискусією на політичному рівні в рамках ЄС щодо форми нового Союзу. Представники Франції та Німеччини, двох фактичних лідерів ЄС, представили експертний аналіз сценаріїв розширення.

Цей процес викликає неоднозначні почуття в українських політиків і дипломатів. Дехто резонно підкреслює, що європейський консенсус щодо того, що розширення ЄС відбудеться і може відбутися найближчим часом, сам по собі є перемогою. Донедавна багато європейських столиць або заперечували таку можливість, або ховалися за туманними фразами про “довгострокову перспективу”. Однак інші застерігають від надмірного оптимізму. Шлях до членства може бути довгим. Навіть публічно оголошена дата - 2030 рік може бути не реалістичною, як не справдилися подібні прогнози щодо вступу країн Західних Балкан.

Міністри, які приймали зустріч, не розголошували подробиць результатів переговорів. Проте, основний меседж офіційно оприлюднених цитат полягав у тому, що розширення ЄС неминучим. Навіть єврокомісар з питань розширення Олівер Варгеї, який відомий своїм скептицизмом щодо України та Молдови і якого час від часу звинувачували в упередженості та підтримці прем'єр-міністра Угорщини Віктора Орбана, заявив, що необхідно прискорити вступ нових членів.

---

¹¹⁴ Дмитро Кулеба: зустріч міністрів ЄС у Києві пришвидшує європейську інтеграцію України. Офіційний вебсайт МЗС України. 2023. URL:<https://mfa.gov.ua/news/dmitro-kuleba-zustrich-ministriv-yes-u-kiyevi-prishvidshuye-yevropejsku-integraciyu-ukrayini>

У пресі опубліковано 60-сторінковий робочий документ, який є експертним звітом щодо інституційної реформи ЄС у рамках підготовки до розширення, включаючи вступ України та Молдови.¹¹⁵ Його спільно замовили уряди Франції та Німеччини, які представили його разом. Хоча цей документ не є офіційною позицією двох урядів, він не залишився непоміченим. Однією з головних пропозицій є створення кількох рівнів євроінтеграції. Крім повноправних членів ЄС, пропонується запровадити рівень “асоційованих членів”, які б отримали доступ до єдиного ринку, платили членські внески, підпадали під юрисдикцію Суду ЄС тощо. Однак вони не зможуть використовувати певні інструменти та не матимуть права голосу в багатьох органах ЄС. Цим документом також пропонується скасувати механізм вето держав-членів ЄС. Надалі всі рішення мають ухвалюватися кваліфікованою більшістю голосів, параметри якої також мають бути переглянуті. Однак існуючі механізми, які дозволяють одній країні блокувати рішення, можуть залишитися для виняткових ситуацій. Документ також наполягає на суттєвому спрощенні процедури запровадження санкцій щодо членів ЄС, які порушують принципи ЄС (нещодавно активізовані проти Угорщини та Польщі).¹¹⁶ Країни, проти яких розпочато процедуру санкцій, не зможуть заблокувати власне покарання. Вперше у своїй історії ЄС може запровадити можливість виключення країни-члена, яка систематично порушує правила. Раніше такого варіанту не було, і Угорщина активно використовувала цю ситуацію. Орбан розумів, що реальних наслідків за свою антиєвропейську політику він не матиме.

Хоча ця політика безпосередньо стосується Києва та Кишинєва, останні не брали участі в її розробці. Прем'єр-міністр України Денис Шмигаль заявив, що Україна не погодиться на “другосортне членство”.¹¹⁷

---

¹¹⁵ REPORT OF THE FRANCO-GERMAN WORKING GROUP ON EU INSTITUTIONAL REFORM. Paris-Berlin - 18 September 2023. URL: <https://www.politico.eu/wp-content/uploads/2023/09/19/Paper-EU-reform.pdf>

¹¹⁶ Суд ЄС дозволив накласти штрафи на Польщу та Угорщину за недотримання верховенства права. Суспільне Новини. 2022. URL: <https://suspihne.media/207680-sud-es-do-zvoliv-naklasti-strafti-na-polsu-ta-ugorsinu-za-nedotrimanna-verhovenstva-prava/>

¹¹⁷ Lack of EU Courage. Ukraine's Ways and Means of Joining the Union. *Ukrainian Pravda*. 2023. URL: <https://www.euointegration.com.ua/eng/articles/2023/10/2/7170588/>

Одночасно із зустріччю міністрів ЄС в Іспанії в Києві також відбувалася дискусія з цього приводу. Accession Exchange Forum зібрав представників урядів двох держав - України та Молдови. Грузію та країни Західних Балкан представляли колишні чиновники чи експерти. Київ та Кишинів серйозно стурбовані тим, що дискусії в ЄС можуть призвести до значної затримки процесу вступу. На думку чиновників, які займаються відносинами з ЄС, це реальний ризик. “Україна, яка фактично розблокувала процес розширення, сама не хотіла б бути заблокованою (через повільний процес реформування ЄС)”, – заявила на форумі віце-прем’єр-міністр Ольга Стефанішина.¹¹⁸ Причому цю небезпеку бачать не лише Київ, а й партнери України в ЄС. За словами Ігоря Жовкви, заступника керівника Офісу президента України, радника президента з питань європейської та євроатлантичної інтеграції, деякі європейські колеги вже попереджають президента Зеленського, що це пастка для України. Чиновник вважає, що якщо почнеться процес реформування ЄС, вступ нових держав може бути знову відкладений і надовго. У розмові з редактором українського видання "Європейська правда" він підкреслив, що вважає вступ України до ЄС можливим ще до реформування Союзу, а реформування системи має початися або паралельно, або незабаром після цього.¹¹⁹

Йована Марович, колишня віце-прем’єр-міністр Чорногорії з євроінтеграції, озвучила, що також чула від європейських колег креативні ідеї щодо “урізаного членства”, і вважає, що за певних умов ці ідеї можуть спрацювати. Вона пояснила, що така ідея є прийнятною якщо країни-кандидати приєднуються до ЄС зараз, а не через 10 років. Катаріна Матернова, новий посол ЄС в Україні вважає, що реформа ЄС занадто важлива, щоб проводити її лише під тиском війни.

Проте, деякі чиновники як у Європі, так і в Україні вважають, що подолання опору таких країн, як Угорщина, щодо скасування права вето та

---

¹¹⁸ Там само

¹¹⁹ Там само

реформування механізму покарання держав, які порушують принципи ЄС, буде чи не одним із найскладніших завдань, якщо взагалі можливим. Віктор Орбан навряд чи погодиться замінити нинішні м'які правила. Це означає, що дискусія про реформу ЄС знову може зайти в глухий кут.

Павло Клімкін, який також брав участь у Accession Exchange Forum, скептично оцінює зустріч в Іспанії. Він, як і Ігор Жовква, вважає, що ЄС має думати про розширення ще до проведення внутрішніх реформ.

За результатами дискусії в Києві питання “чи розширюватиметься ЄС” залишилося без відповіді. Навіть у державах-членах ЄС, які заявляють про готовність і бажання прийняти нових членів і навіть обговорюють механізми для цього, відповіді на це питання немає.

Проте, існує й інша точка зору про яку пише видання Foreignpolicy у статті під назвою “ЄС не готовий до вступу України”, де стверджується про те, що для того, щоб прийняти Україну ЄС потребує негайних реформ інституцій та перегляду принципів формування і використання бюджету співтовариства.¹²⁰ Автор публікації вважає, що саме ці питання викличуть конфлікти між членами з приводу розподілу коштів ЄС. Найперше, що вказує на таку необхідність є сама територія України, кількість її населення, низький рівень доходів та фінансування, при цьому у поєднанні з величезною потребою у відновленні різноманітного роду інфраструктури зруйнованої внаслідок російської війни. Видання пише, що основною проблемою є бюджет ЄС, де переважають два елементи: сільськогосподарські субсидії та проекти розвитку в бідніших регіонах, які складають понад 65% бюджету організації. А тому, коли Україна - одна з найбідніших країн регіону (разом із Молдовою) з одним із найбільших сільськогосподарських секторів у Європі приєднається до ЄС та отримає право на субсидіювання це призведе до “вибухонебезпечної ситуації”. Тоді держави-члени ЄС, які є найбільшими одержувачами коштів Євросоюзу стануть донорами, а Польща, Словаччина та Угорщина, де сільське господарство є

---

¹²⁰ The EU Isn't Ready for Ukraine to Join. Foreignpolicy. 2023. URL:<https://foreignpolicy.com/2023/07/17/ukraine-eu-european-union-nato-membership-reform-subsidies-budget-reconstruction-agriculture-war-russia/>

чималою частиною економіки, відчують неабиякий тиск української агропродукції, що, власне, вже спостерігається сьогодні.¹²¹

В ЄС схиляються до сценарію, який передбачатиме розвиток обох процесів, приєднання нових членів та реформування організації, одночасно. Але поки що це лише дискусії. Президент Ради ЄС Шарль Мішель у інтерв'ю французькому виданню *Le Monde* заявив, що Євросоюз потребує реформ, аби бути в змозі прийняти такого аграрного гіганта як Україна. Він вважає, що коли Європейська Рада надасть рекомендацію розпочати переговори про вступ, це може відбутися вже у грудні 2023 року, ЄС побачить вплив який це матиме на процес прийняття рішень, спільну політику, фінансування тощо. Чинник також наголосив, що Євросоюз не повинен чекати до останнього, а вже почати дискусію щодо реформування та майбутнього розширення. З цієї причин він має на меті “запустити процес” підготовки нових зустрічей, де будуть обговорювати приєднання України, Молдови та країн Західних Балкан.¹²²

Таким чином, на сьогодні у ЄС немає єдиного спільного бачення того, яким шляхом розвиватиметься процес вступу країн-кандидатів, як новоспечених - України та Молдови, так і давніх - країн Західних Балкан. Дискусія про реформування організації лише розпочинається. Чітко зрозуміло, що ЄС не зможе прийняти Україну хоча би без мінімальних змін принципів формування бюджету та сільськогосподарського сектору. З Молдовою дещо легше, адже країна має відносно маленьку територію та населення. Хоча в молдавській економіці сільське господарство також відіграє основну роль, це не є викликом для ЄС через його невеликі масштаби у порівнянні з українським. Малоімовірно є те, що процес вступу України та Молдови розвиватиметься окремо. Обидві країни розглядаються як своєрідний “дует”, тому в ЄС намагатимуться запускати різноманітні процеси як для Києва, так і Кишинєва в

---

¹²¹ Там само

¹²² Guerre en Ukraine : « Un Poutine affaibli représente un plus grand danger », estime le chef de la diplomatie européenne. 2023. *Le Monde*. URL: https://www.lemonde.fr/international/live/2023/06/29/guerre-en-ukraine-en-direct-un-poutine-affaibli-represente-un-plus-grand-danger-estime-le-chef-de-la-diplomatie-europeenne_6179708_3210.html

одному часовому проміжку. Для прикладу, рішення Європейської Ради про початок переговорів, швидше за все, відбудеться одночасно. Надалі, в процесі переговорів протягом наступних років ситуація може змінитися в силу різноманітних обставин. Не варто забувати, що Україна знаходиться у стані війни із Російською Федерацією, а тому ймовірність виникнення непередбачуваних обставин все ж існуватиме. Вибори також можуть стати причиною змін чи то у політиці країн-кандидатів, чи то у державах-членах ЄС. Якщо у ході реформування ЄС не полишить принципу одностайності у прийнятті рішень, то цілком реальною є можливість блокування тих чи інших рішень ЄС щодо реформ або прийняття нових держав країнами, де політична кон'юнктура зміниться не на користь стратегії розширення співтовариства. Більше того, вже сьогодні звучать антиукраїнські, меншою мірою антимолдавські, голоси всередині Євросоюзу у лиці керівництва Угорщини та новообраної влади Словаччини.

Висновки до 3 розділу

Різні позиції країн-членів ЄС щодо розширення є однією із головних проблем, які стоять на заваді приєднання України та Молдови в ЄС. Попри позитивне рішення Європейської Комісії від 8 листопада 2023 року про рекомендацію підвищення статусу країн-кандидатів і відкриття переговорів з Україною та Молдовою, ЄС мовчить про реформи своєї загальної стратегії розширення. Таким чином, ЄС не має узгоджених шляхів просування реформи і, як наслідок, немає ясності щодо потенційного вступу України та Молдови. Цей глухий кут створює ризик повторення досвіду держав Західних Балканах, де обережна прихильність ЄС послабила стимули до впровадження орієнтованих на Європу реформ.

Поряд з нерішучістю ЄС існує потреба у внутрішньополітичній трансформації України та Молдови, аби відповідати основним вимогам Євросоюзу, що застосовуються до країн, що бажають приєднатися. Ця проблема є чи не найпростішою, адже обидві держави продемонстрували політичну волю

до імплементації рекомендацій ЄК після надання статусу країн-кандидатів влітку 2022 року.

Невирішені територіальні суперечки Молдови з Росією та російська війна проти України також відіграють дуже важливу роль у розвитку процесу інтеграції країн в ЄС, адже їх вирішення залежить не лише від дій Євросоюзу, Києва чи Кишинєва, а й вимагає взаємодії із Москвою, позиція та рішення якої значно впливають на майбутнє не тільки європейської інтеграції України та Молдови, а й на існування самого ЄС.

Вищезгадані проблеми зумовлюють і формування різних сценаріїв розвитку процесу вступу обох країн до Європейського Союзу. Країни-кандидати прагнуть якнайшвидшого приєднання, ще до початку процесу реформування організації, або, щонайменше, паралельного їх розвитку, адже якщо ЄС надасть пріоритет реформам, а вже потім приєднанню нових членів за зміненим “алгоритмом” та правилами, це може значно затягнути процес вступу на невизначений термін. Варто також зазначити, що існують експерти, які бачать приєднання України та Молдови можливим лише за умови попереднього реформування Євросоюзу. Здебільшого, їхня думка зумовлена складним становищем української та молдавської економік, а також наявністю в них величезного сільськогосподарського сектору, передусім для України.

ВИСНОВКИ

Отже, інтеграційний процес України та Молдови у європейську спільноту є складним та довготривалим. Попри те, що його початок був закладений ще з часу відновлення незалежності обох країн у 1991 році, протягом наступних тридцяти двох років стратегічної мети - приєднання до ЄС, так і не було досягнуто. Причини цьому були різними в залежності від етапу еволюції цих відносин.

Перш за все, варто наголосити, що Європейський Союз з моменту визнання самостійності України та Молдови не розглядав їх як потенційних держав-членів, які хочуть та можуть приєднатися, на відміну від країн колишнього соціалістичного блоку - Польщі, держав Балтії, Словаччини, Чехії, Румунії та ін. Для порівняння відмінності підходу - Угода про асоціацію між ЄС та Польщею була укладена ще у 1991 році, тоді як Україна та Молдова підписали базову Угоду про партнерство та співробітництво тільки у 1994 році. Іншою, однією із найбільш значущих причин, було те, що керівництво як України, так і Молдови, яке перебувало при владі в той чи інший період не робило чітких та однозначних кроків, які б вели їх країни до реальної інтеграції в ЄС. Це, у свою чергу, впливало на сприйняття обох держав Європейським Союзом. Відсутність стійкої політичної волі у Києві та Кишиневі уповільнювало, або навіть зупиняло розвиток українсько-європейських та молдавсько-європейських відносин.

Згодом, ані Європейська політика сусідства прийнята у 2004 році, ані Східне партнерство, що бере свій початок від 2009 року, не містили у своїй суті зміни підходу та не надавали Україні й Молдові навіть теоретичної можливості приєднатися до організації. Проте, справедливим буде зазначити, що обидві ініціативи все ж втілювали у собі певну еволюцію розвитку українсько-європейських та молдавсько-європейських відносин, адже в їх рамках політичні, економічні та культурні зв'язки з ЄС ставали міцнішими. Країнам надавалася можливість співпрацювати з європейськими країнами у питаннях демократії, прав людини, міжнародної безпеки, що сприяло зміцненню політичних

інституцій, правової держави та стабільності у регіоні. Зміст ЄПС та СхП передбачав розвиток торговельно-економічного партнерства, що включало підтримку економічних реформ, залучення інвестицій та покращення бізнес-клімату. Соціальне та культурне співробітництво також знаходилося на досить високому рівні.

Безумовно, європейська інтеграція України та Молдови була ключовим процесом для обох країн, який позначався не лише викликами, а й прогресом. Обидві країни досягли значних успіхів у наближенні своїх політичних, економічних і соціальних структур до європейських цінностей, хоча й різними темпами.

Підписання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС у 2014 році стало важливою віхою, яка сприяла тіснішій співпраці та просувала шлях до глибшої інтеграції. Україна - продемонструвала значну відданість реформуванню державного управління, судової системи та економіки відповідно до стандартів ЄС. Незважаючи на постійні політичні потрясіння та зовнішній тиск, Україні вдалося здійснити кілька ключових реформ, зокрема ті, що стосувалися антикорупційних заходів, децентралізації та регулювання енергетичного сектору. Ці зусилля, безсумнівно, зміцнили зв'язки країни з ЄС і підкреслили її готовність прийняти європейські цінності та норми. Проте виклики, пов'язані із системною корупцією, геополітичною напругою та гібридною війною РФ на сході країни починаючи з 2014 року уповільнили процес інтеграції та підкреслили необхідність постійних зусиль для забезпечення політичної стабільності, верховенства права та сталого економічного розвитку.

Молдова продемонструвала подібну відданість просуванню свого порядку денного європейської інтеграції, хоча й з іншим набором викликів. Підписання Угоди про асоціацію ЄС-Молдова у 2014 році стало вирішальним кроком уперед, який посприяв більш тісній співпраці та зміцнив політично-економічні зв'язки. Країна досягла значного прогресу у здійсненні важливих реформ, зокрема в таких сферах, як антикорупційні заходи, демократичне врядування та економічний розвиток. Однак, Молдова зіткнулася з внутрішніми

політичними потрясіннями, включаючи нестабільність управління та поляризацію, які часто перешкождали темпам реформ і ставили під загрозу прогрес країни на шляху інтеграції до ЄС.

Подання заявки на вступ Україною та Молдовою на початку 2022 року, на що, безсумнівно, вплинуло повномасштабне вторгнення Росії в Україну, сприяло розвитку процесу інтеграції з Європейським Союзом, який у червні того ж року, за рекомендацією Європейської Комісії, надав обом державам статус країн-кандидатів на вступ. Одночасно, російська агресія суттєво порушила вже досягнутий прогрес та має негативні наслідки для регіональної стабільності та безпеки. Крім того, війна Росії проти України вплинула на підхід ЄС до відносин з Києвом та Кишиневом, адже змусила його переглянути свою стратегію залучення, що призвело до збільшення уваги до співробітництва в галузі безпеки та врегулювання криз.

Хоча євроінтеграційний шлях України та Молдови характеризується значними досягненнями, очевидно, що все ще існують значні виклики, які вимагають непохитної відданості та узгоджених зусиль як з боку країн, так і з боку ЄС. Важливою перешкодою, яка стоїть на заваді успішного розвитку інтеграції країн до організації є потреба у проведенні необхідних реформ в середині країн, які стосуватимуться політично-економічного та соціально-гуманітарного секторів держави. Корупція, слабкий економічний стан, недотримання засад та принципів демократії і верховенства права є проблемами, які носять саме внутрішній характер та потребують послідовних та виважених дій з боку глав держав, урядів, антикорупційних інституцій, законодавчих органів та ін.

Проте, саме відсутність чіткої стратегії ЄС щодо приєднання Української та Молдавської держав, де було б сформульовано одноголосне бачення подальшого розвитку інтеграції є одним із ключових питань, яке може загальмувати тільки-що запущений процес. На сьогодні, серед європейських лідерів та чиновників точаться дискусії щодо негайної потреби реформування організації, аби вона була в змозі прийняти таких нових членів як Україна та

Молдова. Саме український сільськогосподарський сектор, який є одним із найбільших в Європі, та складний стан економік обох країн викликають потребу у змінах фінансово-бюджетної та аграрної політик Євросоюзу.

Також, триваюча російсько-українська війна та питання Придністров'я є одними із найважчих викликів для розвитку європейського майбутнього обох держав. Саме від результату війни РФ проти України залежатиме і вирішення придністровського конфлікту для Молдови.

Дивлячись у майбутнє, зі свого боку, Україна та Молдова мають надати пріоритет консолідації демократичних інститутів, забезпеченню верховенства права та розвитку ефективних структур управління, щоб не збавляти темпи своєї європейської інтеграції. ЄС - має продовжувати відігравати проактивну роль у підтримці України та Молдови на їх шляху до приєднання. В першу чергу, європейським лідерам необхідно дійти згоди та прийняти стратегію щодо майбутнього вступу обох країн, яка міститиме чітке бачення того, яким чином і в яких часових рамках буде розвиватися подальший інтеграційний процес. На цьому тлі необхідна політична рішучість, щоб запобігти черговій затримці розширення. Як мінімум, країни-члени ЄС повинні погодитися розпочати переговори про вступ до кінця 2023 року. Європейська Комісія вже надала свою рекомендацію, проте, остаточне рішення прийматиме Європейська Рада. Паралельно ЄС має перейти від одностайності до голосування кваліфікованою більшістю для звичайних рішень у переговорах про вступ, таких як відкриття та закриття розділів *acquis*. Держави-члени можуть погодитися на цей перехід без необхідності перегляду договорів ЄС. Одноголосність повинна бути збережена для ключових рішень, таких як закриття переговорів про вступ. Цей крок зменшить можливості для окремих держав-членів блокувати або відкласти процес приєднання нових членів. Проте, чи не найважливішим є те, що процес реформування ЄС, у разі прийняття рішення про це, не має затримувати чи зупиняти вступ України та Молдови до співтовариства, а повинен відбуватися паралельно, про що активно закликають Київ та Кишинів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

Джерела:

1. Вісімнадцять відсотків України досі окуповані Росією, – Зеленський. *Львівський портал*. 2023. URL:<https://portal.lviv.ua/news/2023/02/18/18-ukrainy-dosi-okupovani-rosiiei-zelenskyj> (дата звернення: 06.10.2023).
2. Дмитро Кулеба: зустріч міністрів ЄС у Києві пришвидшує європейську інтеграцію України. *Офіційний вебсайт МЗС України*. 2023. URL:<https://mfa.gov.ua/news/dmitro-kuleba-zustrich-ministriv-yes-u-kiyevi-prishvidshuye-yevropejsku-integraciyu-ukrayini> (дата звернення: 01.10.2023).
3. Звіт про виконання Угоди про Асоціацію між Україною та Європейським Союзом за 2022 рік. URL:https://eu-ua.kmu.gov.ua/sites/default/files/inline/files/zvit_pro_vykonannya_ugody_pro_asociaciyu_za_2022_rik.pdf (дата звернення: 11.09.2023).
4. Зерно, паливо та товари для армії. Як зовнішня торгівля пережила 2022 рік. *Delo UA*. 2023. URL:<https://delo.ua/economy/ak-zovnisnya-torgivlya-perezila-2022-rik-40972/> (дата звернення: 20.10.2023).
5. Мюнхенська промова Путіна. *Вікіпедія*. URL:https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9C%D1%8E%D0%BD%D1%85%D0%B5%D0%BD%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B0_%D0%BF%D1%80%D0%BE%D0%BC%D0%BE%D0%B2%D0%B0_%D0%9F%D1%83%D1%82%D1%96%D0%BD%D0%B0 (дата звернення: 06.08.2023).
6. Офіційний веб сайт МЗС та євроінтеграції Молдови. URL:<https://mfa.gov.md/ro/content/rapoarte-aa> (дата звернення: 05.08.2023).
7. Орбан заявив, що Україна не зможе перемогти Росію і що є речі, важливіші за свободу. *Суспільне новини*. 2023. URL:<https://susplne.media/562031-orban-zaaviv-so-ukraina-ne-zmoze-peremogti-rosiu-i-so-e-reci-vazlivisi-za-svobodu-u-mzs-vidpovili/> (дата звернення: 20.11.2023).

8. Орбан: Україна знаходиться на відстані світлових років від ЄС, ми протистоїмо її членству. *УНІАН*. 2023. URL:<https://www.unian.ua/world/orban-ukrajina-znahoditsya-na-vidstani-svitlovih-rokiv-vid-yes-mi-protistojimo-jiji-chlenstvu-12460116.html>
9. Постанова Верховної Ради України “Про основні напрями зовнішньої політики України. *Офіційний сайт ВРУ*. 2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3360-12#Text> (дата звернення: 14.08.2023).
10. Постанова ВРУ від 28 листопада 2002 року про рекомендації парламентських слухань про співробітництво України та ЄС. *Офіційний веб-сайт ВРУ*. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/299-15#Text> (дата звернення: 14.08.2023).
11. Про затвердження Стратегії інтеграції України до Європейського Союзу. Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. 1998. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/615/98#Text> (дата звернення: 14.08.2023).
12. Союзники на мільярди доларів. *Центр економічної стратегії*. 2022. URL:<https://ces.org.ua/sojuzniki-na-miljardi-dolariv/> (дата звернення: 22.10.2023).
13. Угода про партнерство і співробітництво між Україною і Європейськими Співтовариствами та їх державами-членами. *Офіційний веб-сайт ВРУ*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/998_012#Text (дата звернення: 14.08.2023).
14. Україна отримала статус кандидата на членство в ЄС. *Урядовий портал*. 2022. URL:<https://www.kmu.gov.ua/news/ukrayina-otrimala-status-kandidata-na-chlenstvo-v-yes> (дата звернення: 29.09.2023).
15. Arts. 460-470 EU-Ukraine AA, Arts. 433-443 EU-Moldova AA.
16. Association Implementation Report on the Republic of Moldova. *European Commission official website*. 2023.

URL:https://www.eeas.europa.eu/sites/default/files/documents/ST-6094-2023-INIT_en.pdf (date of access: 10.09.2023).

17. Commission adopts 2023 Enlargement package, recommends to open negotiations with Ukraine and Moldova. European Commission official website. 2023. URL:https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/news/commission-adopts-2023-enlargement-package-recommends-open-negotiations-ukraine-and-moldova-grant-2023-11-08_en (date of access: 10.11.2023)

18. ENP Country Progress Report 2014 – Republic of Moldova. European Commission. 2015. URL:http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-154682_en.htm (date of access: 12.08.2023).

19. EU-Moldova partnership and cooperation agreement. *UNCTAD Investment Policy Hub*. URL:<https://investmentpolicy.unctad.org/international-investment-agreements/treaty-files/5558/download> (date of access: 15.09.2023).

20. EU response to Russia's invasion of Ukraine. *Official website of the European Council*. URL: <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/eu-response-ukraine-invasion/#invasion> (date of access: 20.10.2023).

21. European Commission official website. URL:https://commission.europa.eu/index_en (date of access: 10.09.2023).

22. Joint staff working document. Association Implementation Report on Ukraine. European Commission. 2022. URL:<https://www.eeas.europa.eu/sites/default/files/documents/Association%20Implementation%20Report%20on%20Ukraine%20-%20Joint%20staff%20working%20document.pdf> (date of access: 15.09.2023).

23. Raportul privind realizarea Planului Național de acțiuni pentru implementarea acordului de asociere RM-UE 2017-2019. Official website of the Ministry of foreign affairs of Moldova. 2019. URL:https://mfa.gov.md/sites/default/files/raportul_pnaaa_2017-2019_-_semestrul_i_2019.pdf (date of access: 20.10.2023).

24. Report of the Franco-German working group on EU Institutional reform. Paris-Berlin - 18 September 2023. URL: <https://www.politico.eu/wp-content/uploads/2023/09/19/Paper-EU-reform.pdf> (date of access: 20.10.2023).
25. The European Union and Moldova. *Official website of the European Commission*. 2021. URL: https://euneighbourseast.eu/wpcontent/uploads/2021/12/moldova_factograph-3.pdf (date of access: 07.08.2023).
26. Van Rompuy, H. Remarks at the press conference of the Eastern Partnership summit in Vilnius. 2013. URL: <http://www.consilium.europa.eu/en/press/pressreleases/2013/11/pdf/remarks-by-president-herman-van-rompuy-at-the-press-conference-of-the-easternpartnership-summit-in-vilnius> (date of access: 10.08.2023).

Література:

27. Європейська політика сусідства не відповідає стратегічній меті України. *Інформаційне агентство УНІАН*. 2009. URL: <http://www.unian.net/ukr/news/news-312885.html> (дата звернення: 15.08.2023).
28. Європейська політика сусідства повинна давати перспективу членства в ЄС. *ForUm*. 2011. URL: <http://ua.for-ua.com/politics/2011/02/04/192303.html> (дата звернення: 15.08.2023).
29. Європейська політика сусідства та потенціал нової посиленої угоди Україна-ЄС як чинники європейської інтеграції України. *Офіційний сайт Державної податкової служби*. URL: <https://tax.gov.ua/diyalnist-/mijnarodne-/arhiv/integratsiya-ukraini-do-es/integratsiya-ukraini-do-es/evrop-polituka/> (дата звернення: 16.08.2023).
30. Заявка України на членство в ЄС: нова парадигма розширення ЄС? *НІСД*. 2022. URL: <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/zayavka-ukrayiny-na-chlenstvo-v-yes-nova-paradyhma-rozshyrennya-yes> (дата звернення: 06.10.2023).

31. Історія становлення відносин Україна-ЄС. *Офіційний веб-сайт Міністерства Юстиції України*. URL: <https://minjust.gov.ua/m/istoriya-stanovlennya-vidnosin-ukraina-es> (дата звернення: 09.08.2023).
32. Кількість прибічників і противників вступу України до НАТО зрівнялася у 2016 р., за вступ до ЄС майже половина опитаних українців. *Інтерфакс Україна*. 2016. URL: <https://ua.interfax.com.ua/news/political/364499.htm> (дата звернення: 14.08.2023).
33. Країни ЄС надали Україні вже понад тисячу генераторів. *Укрінформ*. 2022. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-uarazom/3640516-kraini-es-nadali-ukraini-vze-ponad-tisacu-generatoriv.html> (дата звернення: 07.10.2023).
34. Нагорняк І. Ініціатива ЄС “Східне Партнерство”. Інституційні основи, завдання та перспективи змін. *Наукові записки*. URL: https://ipiend.gov.ua/wp-content/uploads/2018/07/nagorniak_initsiatyva.pdf (дата звернення: 18.08.2023).
35. Палагнюк Ю. В. Європейська політика сусідства як інструмент співробітництва з Україною. 2011. (дата звернення: 19.09.2023).
36. Переговори про вступ України до ЄС почнуться у 2024 році — ОП. *Українська правда*. 2023. URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2023/10/11/7423683/> (дата звернення: 06.10.2023).
37. Порівняльний аналіз впровадження Угод про Асоціацію у Молдові, Грузії та Україні. *Відродження*. 2021. URL: <https://www.irf.ua/publication/porivnyalnyj-analiz-vprovadzhennya-ugod-pro-asocziacziyu-u-moldovi-gruziyi-ta-ukrayini/> (дата звернення: 06.09.2023).
38. Прудченко Є. Копенгагенські критерії. *Центр Європейської Інформації*. 2007.

URL:http://ukrcei.org/uploads/files/default/kopengagenskie_kriterii.pdf (дата звернення: 23.09.2023).

39. П'ять років Східного партнерства ЄС: результати та перспективи. 2014.

URL:https://shron1.chtyvo.org.ua/Sydoruk_Tetiana/Piat_rokiv_skhidnoho_partnerstva_Yes_rezultaty_ta_perspektyvy.pdf?PHPSESSID=dcafbttbapr1lpvqhgg_rdklh32 (дата звернення: 11.09.2023).

40. Результати парламентських виборів у Словаччині. *НІСД*. 2023.

URL:<https://niss.gov.ua/doslidzhennya/mizhnarodni-vidnosyny/rezultaty-parlamentskykh-vyboriv-u-slovachchyni> (дата звернення: 17.10.2023).

41. Саміт ЄС погодив статус кандидатів для України та Молдови.

Слово і діло. 2022.

URL:<https://www.slovoidilo.ua/2022/06/23/novyna/svit/samit-yes-pohodyv-status-kandydativ-ukrayiny-ta-moldovy> (дата звернення: 10.10.2023).

42. Саміт Україна-ЄС у Києві завершився. Головні підсумки. *BBC News Україна*. 2023.

URL:<https://www.bbc.com/ukrainian/news-64513726> (дата звернення: 06.10.2023).

43. Сидорук Т. Політика сусідства Європейського Союзу у Східній Європі: модель інтеграції без членства. 2012.

URL:<https://drive.google.com/file/d/1IZp3MJ0rz1gLKb3HpM9-t1H8G-9NNfUO/view> (дата звернення: 15.08.2023).

44. Суд ЄС дозволив накладити штрафи на Польщу та Угорщину за недотримання верховенства права. *Суспільне Новини*. 2022.

URL:<https://suspihne.media/207680-sud-es-dozvoliv-naklasti-strafti-na-polsu-ta-ugorsinu-za-nedotrimanna-verhovenstva-prava/> (дата звернення: 15.08.2023).

45. Угорщина підтримала прискорений вступ України до ЄС.

Європейська правда. 2022.

URL:<https://www.eurointegration.com.ua/news/2022/03/1/7134982/> (дата звернення: 06.10.2023).

46. Чумаченко О. Східне партнерство ЄС: Особливості двосторонніх відносин і багатостороннього виміру. URL: <http://vmv.kyumu.edu.ua/series/vipusk5/22.pdf> (дата звернення: 18.08.2023)
47. Шаповалова О. Політичне значення Східного партнерства ЄС для України. 2010. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/47221093.pdf> (дата звернення: 18.08.2023)
48. Шлях Молдови до ЄС: пліч-о-пліч з Україною. *Українська призма*. 2023. URL: <https://prismua.org/shliah-moldovy-do-yees/> (дата звернення: 06.09.2023).
49. Що дасть Білорусі Митний союз із Росією та Казахстаном? *Радіо свобода*. 2010. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/2092429.html/> (дата звернення: 20.08.2023).
50. About: EU-Moldova relations. *Euractiv*. URL: <https://www.euractiv.com/topics/eu-moldova-relations/> (дата звернення: 10.08.2023).
51. A short history of Ukraine's relationship with the European Union. *The Conversation*. 2022. URL: <https://theconversation.com/a-short-history-of-ukraines-relationship-with-the-european-union-178350> (date of access: 05.08.2023)
52. C. Kamil M. Kosienkowski. Relations between Moldova and the European Union. *Centre for Eastern Studies (OSW)*. 2018. URL: https://pracownik.kul.pl/files/121903/public/calus_kosienkowski_relations_between_moldova_and_the_european_union.pdf (date of access: 15.08.2023).
53. Emerson. Deepening EU-Ukrainian Relations: Updating and Upgrading in the Shadow of COVID-19. Third Edition. 2021. URL: <https://3dcftas.eu/publications/deepening-eu-ukrainian-relations-updating-and-upgrading-in-the-shadow-of-covid19.-third-edition> (date of access: 20.08.2023).
54. Emerson M., Cenusă D., Blockmans S., Akhvlediani T. Opinion on Moldova's application for membership of the European Union. *CEPS Policy*

Insights. 2022. URL:<https://www.ceps.eu/wp-content/uploads/2022/05/CEPS-PI2022-18-Moldova-EU-membership.pdf> (date of access: 28.09.2023).

55. Energy security at the edge — how vulnerable is Moldova? *Zentrum Liberale Moderne*. 2022. URL:<https://libmod.de/en/energy-sec-at-edge-moldova/> (date of access: 25.09.2023).

56. EU relations with Ukraine. *Official website of the European Council*. URL: <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/eastern-partnership/ukraine/> (date of access: 10.08.2023)

57. EU-Ukraine Summits: 16 Years of Wheel-Spinning. *The Ukrainian week*. 2013. URL: <https://ukrainianweek.com/eu-ukraine-summits-16-years-of-wheel-spinning/> (date of access: 08.08.2023)

58. Guerre en Ukraine : « Un Poutine affaibli représente un plus grand danger », estime le chef de la diplomatie européenne. *Le Monde*. 2023. URL:https://www.lemonde.fr/international/live/2023/06/29/guerre-en-ukraine-en-direct-un-poutine-affaibli-represente-un-plus-grand-danger-estime-le-chef-de-la-diplomatie-europeenne_6179708_3210.html (date of access: 10.10.2023).

59. Guillaume Van der Loo. The EU's Association Agreements and DCFTAs with Ukraine, Moldova and Georgia: A Comparative Study. 2017. URL:http://aei.pitt.edu/88152/1/Comparitve_GVDL_24.6.17_final_0.pdf (date of access: 10.09.2023).

60. K. Wolczuk, L. Delcour, R. Dragneva, K. Maniokas, D. Žeruolis. The Association Agreements as a Dynamic Framework: Between Modernization and Integration. *EU-Strat*. 2017. URL:<https://refubium.fu-berlin.de/bitstream/handle/fub188/21891/EU-STRAT-Working-Paper-No-6.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (date of access: 15.09.2023).

61. Lack of EU Courage. Ukraine's Ways and Means of Joining the Union. *Ukrainian Pravda*. 2023. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/eng/articles/2023/10/2/7170588/> (date of access: 14.10.2023).

62. McAllister D. The annual implementation report on the EU association agreement with the Republic of Moldova. 2022. URL:<https://www.david-mcallister.de/the-annual-implementing-report-on-the-eu-association-agreement-with-the-republic-of-moldova/> (date of access: 24.09.2023).

63. Overcoming EU Accession Challenges in Eastern Europe: Avoiding Purgatory. *Carnegie Europe*. 2023. URL:<https://carnegieeurope.eu/2023/06/28/overcoming-eu-accession-challenges-in-eastern-europe-avoiding-purgatory-pub-90039> (date of access: 10.08.2023).

64. Presidents of 8 EU states call for immediate talks on Ukrainian membership. *Reuters*. 2022. URL:<https://web.archive.org/web/20220327224804/https://www.reuters.com/world/europe/presidents-8-eu-states-call-immediate-talks-ukrainian-membership-2022-02-28/> (date of access: 24.09.2023).

65. Russia's War Against Ukraine: European Union Responses and U.S.-EU Relations. *Insight*. 2023. URL:<https://crsreports.congress.gov/product/pdf/IN/IN11897> (date of access: 26.09.2023).

66. Sasse G. The European Neighbourhood Policy: Conditionality Revisited for the EU's Eastern Neighbours. *Europe-Asia Studies*. 2008. (date of access: 14.08.2023).

67. The EU Isn't Ready for Ukraine to Join. *Foreignpolicy*. 2023. URL:<https://foreignpolicy.com/2023/07/17/ukraine-eu-european-union-nato-membership-reform-subsidies-budget-reconstruction-agriculture-war-russia/> (date of access: 26.09.2023).

68. Velychenko S. Ukraine, the EU and Russia. *History, culture and international relations*. 2007. (date of access: 24.08.2023).

69. Ukraine: EU report notes important steps taken in implementation of reform agenda. *Eu neighbors east*. 2022.

URL:<https://euneighbourseast.eu/news/latest-news/ukraine-eu-report-notes-important-steps-taken-in-implementation-of-reform-agenda/> (date of access: 24.09.2023).

70. V. Gheorghiu. *Institute for Public Policy*. Moldova on the way to the European Union: distance covered and next steps to be done. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/11870114.pdf> (date of access: 07.09.2023).